

Treball de Fi de Grau
Grau de Treball Social de la Universitat de Barcelona
Curs 2013-2014

Adolescència i adopció: El Treball Social en la formació i en l'acompanyament i suport de les famílies adoptives davant l'etapa adolescent dels infants adoptats

Autora: Celeste Galceran Chaves

Tutor: Dr. Josep Mª Torralba Rosselló

NÚMERO DE PARAULES DEL TREBALL: 29.986 PARAULES

*Dedicat a tota la meva família,
per l'amor que sempre em donen.*

AGRAÏMENTS

***Al Dr. Josep Maria Torralba**, tutor d'aquest Treball de Fi de Grau, per tots els consells i orientació proporcionats per a l'elaboració del treball. L'amplitud dels seus coneixements i la seva dedicació incondicional han estat absolutament imprescindibles. Gràcies pel teu esforç i generositat.*

***A l'Olga Valdivia**, professora de la Universitat de Barcelona i treballadora social de la ICIF Intress Barcelona, per la seva orientació proporcionada a l'hora d'estructurar el treball i els coneixements que em va transmetre.*

***A la Marta Tarrés**, treballadora social de la ICIF Consorci de Benestar Social del Ripollès, per la seva amable col·laboració i el temps dedicat en la realització de l'entrevista.*

***A la Laura Enfedaque**, treballadora social de la ICIF Fundació Blanquerna, per la seva disponibilitat i la valuosa informació proporcionada.*

***A l'Adriana Joan i a l'Olga Jordà**, professionals de l'ICIF AD', per tota la informació facilitada i pel seu acolliment d'una forma tan amable i desinteressada.*

***Al Carles Benet i a la Carmen Abad**, professionals de l'ICAA, per la seva accessibilitat i els coneixements que van compartir amb mi. La seva intervenció va ser decisiva per completar el meu treball.*

***A tots els professors del Departament de Treball Social de la Universitat de Barcelona**, per la formació i coneixements que m'heu transmès al llarg d'aquests quatre anys. Gràcies a vosaltres he estimat aquesta carrera, els fruits de la qual confio recollir en el meu futur laboral.*

ÍNDEX

	<u>Pàgina</u>
Resum	1
Abstract	2
1. Introducció	3
2. Objectius	4
2.1. Objectiu general	4
2.2. Objectius específics	4
3. Marc teòric	4
3.1. Adolescència	5
3.2. Desprotecció infantil	10
3.3. La família adoptiva	13
3.4. Vincle afectiu	15
3.5. Formació, acompanyament i suport: Rol del treballador social	17
3.6. Marc legal	21
3.7. Estat de la qüestió	23
4. Disseny de la recerca i metodologia	26
5. Anàlisi de resultats	30
5.1. Transcurs de l'adopció des de les ICIF	30
5.1.1. Procés previ	30
5.1.2. Formació	31
5.1.2.1. Importància i objectius	31
5.1.2.2. Professionals	31
5.1.2.3. Desenvolupament	32
5.1.2.4. Acompanyament i suport	35
5.1.2.5. Valor afegit del treball social	36
5.1.2.6. Els canvis en la formació	36
5.1.3. Valoració/estudi de la idoneïtat	37

5.1.3.1.	Importància i objectius	37
5.1.3.2.	Professionals	38
5.1.3.3.	Desenvolupament	39
5.1.3.4.	L'informe d'idoneïtat	42
5.1.3.5.	Acompanyament i suport	43
5.1.3.6.	Valor afegit del treball social	43
5.1.4.	Seguiment	44
5.1.4.1.	Importància i objectius	44
5.1.4.2.	Professionals	45
5.1.4.3.	Desenvolupament	45
5.1.4.4.	Pautes i estratègies per treballar amb les famílies l'etapa adolescent	46
5.1.4.5.	Acompanyament i Suport	47
5.1.4.6.	Valor afegit del treball social	48
5.2.	Servei d'Atenció Postadoptiva	50
5.2.1.	Importància del servei	50
5.2.2.	Professionals	50
5.2.3.	Desenvolupament	51
5.2.4.	Tipologia de famílies ateses	53
5.2.5.	Tipologia de demandes	53
5.2.6.	Pautes i estratègies per treballar amb les famílies l'etapa adolescent	54
5.2.7.	Valor afegit del treball social	57
5.3.	Interconnexió entre les ICIF i el Servei d'Atenció Postadoptiva	58
6.	Discussió	61
7.	Conclusions i recomanacions	69
8.	Bibliografia	72
9.	Apèndix	77

RESUM

Aquest Treball de Fi de Grau es centra en conèixer la importància del Treball Social a l'hora de preparar i acompanyar les famílies adoptives per tal de que puguin afrontar l'etapa adolescent dels seus infants adoptats. S'analitza la tasca del treballador social al llarg dels processos d'adopció i postadopció, identificant la formació i l'acompanyament i suport social que s'ofereix a les famílies adoptives. Amb la intervenció que realitza aquest professional, es mostren els moments on es preparen les famílies adoptives per tal de que afrontin l'adolescència dels seus fills, entenent aquesta etapa com un període on s'esdevenen molts canvis i situacions de dificultat. A més, en casos d'adolescents adoptats se li ha de sumar els qüestionaments que es fan en relació a la desprotecció que van patir abans d'ésser adoptats i la presència d'una doble identitat que molts cops els confonen. L'experiència que s'obté de l'etapa de la postadopció ha permès observar que en les famílies adoptives existeixen uns factors de risc, la majoria dels quals sorgeixen en aquests moments de canvis durant l'adolescència. Des del Servei d'Atenció Postadoptiva, es treballa per acompanyar i orientar a les famílies de manera que es puguin vèncer tots aquests factors de risc, i a la vegada transmeten tot el seu coneixement a les Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar (ICIF). En les ICIF s'ofereix formació a les famílies interessades en adoptar, es realitza una valoració d'idoneïtat, i posteriorment es porta a terme un seguiment quan la família ja ha adoptat l'infant. En aquest treball, es mostra la relació entre aquests dos serveis per tal d'analitzar la tasca del treballador social des dels inicis del procés adoptiu iniciat a les ICIF, fins a la darrera atenció que poden rebre des del Servei d'Atenció Postadoptiva, observant també com s'intercanvia la informació des d'un servei a un altre per tal de que es pugui millorar la preparació a les famílies adoptives en base als coneixements actuals que es generen de les demandes realitzades. A través de la recerca bibliogràfica contrastada amb l'anàlisi d'un seguit d'entrevistes focalitzades a diferents professionals, aquest treball mostra com es desenvolupa la formació i l'acompanyament i suport ofert pel treballador social al llarg de totes les funcions i tasques que té encomanades. D'aquesta manera es ressalta la importància de la figura del treballador social en els processos d'adopció i postadopció per tal d'ajudar a les famílies adoptives amb l'etapa adolescent dels seus fills.

Paraules clau: adolescència, família adoptiva, adopció i postadopció, formació, treballador/a social, acompanyament i suport social.

ABSTRACT

This End of Degree Work focuses on knowing the importance of the Social Work in the preparation and support to adoptive families so that they can face the adolescent stage of their adopted children. The task of the social worker along the processes of adoption and post-adoption is analyzed, identifying the formation, and the accompaniment and social support that are offered to the adoptive families. The intervention of the social worker shows the moments where adopted families are prepared in order to be able to confront their children adolescence, taking into account that this stage is a period of time where many changes and difficult situations happen. In addition, in case of adopted adolescents, they ask themselves regarding the vulnerability that they suffered before being adopted and the presence of a double identity that often confuse them. The experience obtained from the post-adoption stage has shown that there are some risk factors in adopted families, many of which arise during the adolescence. The Post-adoptive Care Service focus its work on accompanying and orientating families so that they can overcome all these risk factors, and also convey all their knowledge to the Collaborating Institutions of Family Integration (ICIF). In the ICIF, a formation to the families interested in adopting is offered, a valuation of suitability is realized, and when the family has already adopted the child, a follow-up is carried out. This work shows the relationship between these two services in order to analyse the role of social worker from the beginnings of the adoptive process initiated by the ICIF until the last intervention that they can receive from Post-adoptive Care Service, also observing how information is exchanged between them to achieve a better preparation of the adoptive families taking into account the current knowledge generated from the performed requests. Based on a bibliographical search also compared with the analysis of several focused interviews to different professionals, this work shows the formation, and the accompaniment and support developed by the social worker during the whole functions and tasks assigned. Therefore, this work highlights the importance of the social worker role in the adoption and post-adoption processes to help adoptive families with the adolescence stage of their children.

Key words: adolescence, adoptive family, adoption and post-adoption, formation, social worker, accompaniment and social support.

1. INTRODUCCIÓ

Actualment escasseja la bibliografia referent al Treball Social que es desenvolupa en els processos d'adopció i postadopció. Davant d'aquesta manca d'informació, un dels aspectes que es pretén investigar en aquest treball és que la presència dels treballadors socials en l'àmbit de les adopcions és prou important. Partint de la base de que els treballadors socials són experts en el treball social amb les famílies, l'objectiu d'aquest treball va enfocat a com aquests professionals preparen les famílies adoptives per a que aquestes afrontin l'etapa adolescent dels seus fills adoptats. D'acord amb el supòsit de que on es treballa més amb les famílies adoptives és en la formació inicial que se'ls hi ofereix i durant l'acompanyament i suport que aquestes poden rebre durant tots els processos d'adopció i postadopció, es pretén focalitzar el treball en la tasca que els treballadors socials realitzen en cadascun d'aquests moments de cara a evitar les possibles dificultats que poden emergir durant l'etapa adolescent.

Per tal de donar resposta al tema plantejat, al llarg del treball es detalla la intervenció del treballador social des del primer dels processos d'adopció fins a la postadopció en sí, i en cada un d'aquests processos es pretén identificar quan s'ofereix formació i quan acompanyament i suport a les famílies adoptives. A partir d'aquest coneixement es pot argumentar com es preparen les famílies adoptives per afrontar l'etapa adolescent dels seus fills adoptats, ja sigui des d'una vessant més formativa o des d'una vessant més d'acompanyament i suport.

Sempre tenint en compte la tasca que desenvolupa el treballador social, es vol donar una visió de la importància d'aquest professional a l'hora de preparar les famílies adoptives per afrontar una etapa de canvis, on predomina el qüestionament de l'entorn de l'adolescent, i on es planteja la seva pròpia identitat. De la mateixa manera, es vol estudiar quines pautes i estratègies posa en marxa el treballador social amb les famílies adoptives, de tal forma que aquestes puguin actuar des d'un posicionament més preventiu.

Amb la finalitat de donar resposta a tot el que s'ha comentat, es treballa per una banda amb la bibliografia de referència existent, encara que aquesta sigui minsa en quant a la informació relacionada amb el Treball Social. I d'altra banda, d'on s'extreu més informació envers la feina que realitzen els treballadors socials és a través d'un seguit d'entrevistes focalitzades a diversos professionals d'aquesta disciplina, els quals són experts de la temàtica adoptiva.

Ara bé, com tampoc es pretén restar importància a la resta de professionals que treballen interdisciplinàriament en els diferents serveis, també es realitzen entrevistes a psicòlegs que tenen un alt coneixement en el treball amb famílies adoptives.

Els serveis escollits per tal d'obtenir la informació pertinent són les Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar (ICIF) i el Servei d'Atenció Postadoptiva. Amb aquests dos serveis es pot obtenir el coneixement suficient per tal de conèixer com la figura del treballador social pren relleu durant la preparació de les famílies adoptives des dels mateixos inicis dels processos d'adopció fins a la postadopció.

La informació recollida serà gravada i posteriorment transcrita, amb la intenció d'identificar un seguit de categories, les quals acabin creant l'estructura del treball, i donant resposta a quin és el valor afegit del Treball Social en la formació i en l'acompanyament i suport de les famílies adoptives per tal d'ajudar-les a que aquestes afrontin l'etapa adolescent del seu infant adoptat.

2. OBJECTIUS

2.1. OBJECTIU GENERAL

Conèixer la intervenció del treballador social en la formació de les famílies adoptives, i en l'acompanyament i suport social d'aquestes per afrontar l'etapa adolescent dels infants adoptats.

2.2. OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar la tasca del treballador social en el procés d'adopció i post-adopció.
- Identificar la formació i l'acompanyament i suport social que s'ofereix a les famílies adoptives.
- Esbrinar quina és la preparació per a les famílies adoptives en l'etapa adolescent dels seus fills.

3. MARC TEÒRIC

Per elaborar el marc teòric d'aquest treball s'han escollit prèviament, en funció dels objectius, un conjunt de conceptes clau. Aquests conceptes clau construïts i argumentats per diversos autors i fonts van des del terme més ampli al més concret, de manera que el marc teòric vagi centrant cada cop més en els aspectes més específics que es volen treballar. Els conceptes clau triats són: adolescència; desprotecció infantil; família adoptiva; vincle; formació, acompanyament i suport; i treball social.

Tots aquests conceptes es treballen seguint respectivament l'ordre mostrat, i també es desenvolupen de forma separada excepte els dos darrers, ja que s'ha considerat oportú ajuntar-los perquè són complementaris.

Amb aquests conceptes es pretén fonamentar de forma teòrica la temàtica així com l'objecte d'estudi del meu treball. S'ofereixen aquells elements conceptuals que es consideren indispensables per comprendre la investigació, i per aquest mateix motiu cada un dels conceptes acaba centrat en la temàtica de les adopcions.

Posteriorment es treballa el marc legal i es revisen alguns estudis recents publicats sobre la temàtica del meu treball per tenir en compte com a antecedents i com a contingut de l'estat de la qüestió sobre la meua recerca.

3.1. ADOLESCÈNCIA

Per tal d'aproximar conceptualment el terme d'adolescència, ens podem remetre a diferents autors com Weissman (2012), Leal (2008), Mirabent i Ricart (2005), i Giberti (1994) que coincideixen en que es tracta d'un període de trànsit entre la infància i l'edat adulta. Aquest període s'inicia amb la pubertat, etapa en la que es comencen a experimentar canvis físics i hormonal, i que suposen també un conjunt de canvis a nivell psicològic i social.

Segons Leal (2008) s'entén l'adolescència com una etapa d'especial fragilitat, ja que suposa un trencament d'una estructura que fins llavors es veia més o menys continguda, i es dirigeix cap a una nova etapa on elaborarà una construcció nova sense saber com acabarà quedant. Amb aquesta nova construcció que menciona l'autor, es refereix a que el mateix adolescent experimenta aquesta sèrie de canvis, uns canvis que suposen la cerca d'identitat personal. A més, Weissmann (2012) posa de manifest que es tracta d'una etapa de reconstrucció constant de la personalitat d'un mateix en el procés de deixar de ser un infant per convertir-se en un adult. Ara bé, quina durada pot tenir? No existeix un moment precís en el que s'acabi l'adolescència, i diversos autors la conclouen de diverses formes: quan el jove té capacitats per desenvolupar certes tasques que li permeten assolir una autonomia i fer-se responsable de la seva pròpia vida (Weissmann, 2012), quan és capaç d'assumir les responsabilitats socials, interactuar amb els altres de manera madura i assumir, si té la oportunitat, un rol professional (Tesouro, Palomanes, Bonachera i Martínez, 2013).

Cada persona necessita més o menys temps per passar a l'etapa adulta, però fins llavors és en aquesta adolescència quan el jove es troba en una fase de més vulnerabilitat, on el seu entorn

li pot suposar efectes de malestar, sofriment i fins i tot malalties mentals (Leal, 2008). A més, segons aquest mateix autor, aquells joves que prèviament han experimentat una vivència que els ha marcat, poden tenir problemes en la cerca de la identitat pròpia, presentar una estructura dèbil, una disminució en les expectatives, i sovint, una compulsió a la repetició dels fracassos com l'abandonament, agressions, fallides en la construcció de vincles,... Són adolescents que es troben estabilitzats en una fase de desestabilització-desconnexió contínua, amb una inclinació cap a desvincular-se (Leal, 2008).

La desvinculació dels aspectes influents que poden provenir de les figures paternes poden suposar, a la vegada, alguns malestars, ja que "consumeixen un esforç molt alt del jo adolescent" (Leal, 2012, p. 5). Segons l'autor, la desvinculació és necessària i comporta un risc, ja que si es duu a terme correctament ajuda a la formació definitiva de l'adolescent, però també va acompanyada de forts sentiments de pèrdua i aïllament que poden perjudicar-lo. El distanciament cap als pares condueix a que es replantegin les opcions morals rebudes durant l'etapa infantil, on passen d'una moral heterònoma a una moral autònoma, la qual esdevindrà pròpia, amb la recerca d'uns nous valors i adquisicions als que hauran de respondre. Hi ha més possibilitat de perill "quan el procés d'internalització de les normes va ser fràgil o es va fer des de la submissió i l'excessiva por d'aquell que imposava la llei" (Leal, 2012, p. 6).

Funes (2008) parla d'aquests perills, d'aquests malestars entesos com a dificultats d'encaix amb ells mateixos, fruit d'una situació vital complicada. Exposa que tenen diverses formes d'expressió, d'entre les quals poden sorgir conductes destructores, resultat d'adolescents que són incapaços de trobar el seu lloc en el món. Aquests adolescents que es troben en aquesta fase de debilitat, són també, segons Leal (2012), subjectes que s'han vist afectats per algun aspecte durant l'etapa infantil, ja sigui la pobresa, les experiències de tracte inadequat, les vivències migratòries i les dificultats d'inserció a causa de rebutjos (condició social, orígens religiosos, ètnics o culturals basats en prejudicis), les quals poden conduir als adolescents a un fracàs de les seves expectatives de desenvolupament i incrementar, d'aquesta manera, la marginalitat i l'exclusió. A més, aquestes condicions socials poden arribar a ser tan adverses que poden provocar:

Persistència en els sentiments d'abandonament i de pèrdues, aïllament, tendències compulsives a l'acció, vehemència en la realització dels desitjos, consolidació anòmala de la tendència natural a la transgressió, atrapatment en la seguretat fictícia de la banda com a suport a una identitat precària o de consums

com a fals analgèsic davant del dolor, utilització de violències de diferent signe, etc. (Leal, 2012, p. 8)

L'adolescent adoptat és aquell que en un moment o altre ha passat per una etapa de desprotecció infantil, així que inevitablement ja s'ha vist marcat per unes condicions socials desfavorables que el poden conduir cap aquestes tendències. Ha passat per un moment de debilitat aguda, tal i com esmenten Chicoine, Germain, i Lemieux (2003), i durant l'etapa adolescent es comencen a qüestionar els seus orígens (gustos, defectes, qualitats, problemes de salut...) i posen en pràctica la cerca de respostes. Segons Mirabent i Ricart (2005), es posen en primer pla els interrogants sobre la seva identitat: Qui és? D'on ve? A qui pertany? I sorgeix un joc emocional entre l'estructura familiar on ha crescut i les experiències prèvies a l'adopció. A partir d'aquí l'adolescent pot resoldre aquesta crisi o no. Si la resol reafirmarà o no la seva filiació i els seus vincles, i si no la resol fugirà, s'empobrirà o projectarà el dolor en forma d'actes o de violència.

Existeixen diversos factors de complexitat en l'adolescent adoptat. A continuació es mostra una taula elaborada a partir de la teoria que aporta Mirabent i Ricart (2005):

Taula 1. Malestars i sofriments associats als factors de complexitat de l'adolescent adoptat:

<i>Factors de complexitat</i>	<i>Malestars i sofriments</i>
Por a la novetat	Especial sensibilitat a totes les novetats, a causa de la fragilitat que suposa l'adopció.
	Sentiment de temor al que és desconegut.
	Sentiment de desconcert.
	Sentiment d'inseguretat.
	Sentiment accentuat de pèrdua i buit.
La genètica	Canvis corporals que no permeten associar-se a cap dels pares biològics.
	Fantasies intenses de com serà físicament.
	Estimulació d'interrogants sobre la família biològica (qui eren,

	on estan,...).
	Es posa en dubte la família adoptiva.
L'ètnia	Qüestionament d'on prové.
	Pubertat a edats primerenques.
	El cos no encaixa amb els cànons de bellesa occidentals.
	Major dificultat en la construcció d'identitat: l'adoptat no té els mateixos valors culturals associats a l'ètnia, però la societat pot marginar-lo al veure'l com immigrant.
Fantasies amb els progenitors	Fantasies marcades pels temors i situacions negatives.
	Fantasies sobre la fertilitat.
	Trasllat del temor a l'abandonament a la vida adolescent.
Joc d'identificacions	Qüestionament sobre les dues parelles de pares: biològics i adoptius.
	Doble identificació: fantasies amb els progenitors i realitats qüestionades amb els adoptius.
	Disjuntiva de conflictes: identificació amb pares que no el van cuidar i identificació amb uns que sí que el van cuidar i li han donat estima.
	Utilització en la fantasia d'uns pares vers els altres: idealització, victimisme,...

Font: Elaboració pròpia.

Tal i com s'observa a la taula, existeixen 5 factors de complexitat que poden causar diversos malestars als adolescents adoptats. El primer d'ells, la por a la novetat, pot suposar una sèrie de sentiments que condueixen a l'adolescent a la reobertura d'antigues ferides, com per exemple la desprotecció infantil que va patir quan encara estava amb els pares biològics. Aquesta intensitat emocional que experimenta l'adolescent es veu alimentada per la pubertat,

la qual genera canvis corporals que no es poden controlar i que de forma inevitable contribueixen a l'alteració emocional. La genètica causa complexes, és a dir, preocupacions provocades per aspectes físics, mancances o frustracions. El canvi del cos permet a l'adolescent observar que no manté trets comuns amb la família adoptiva, i en conseqüència genera fantasies sobre com serà físicament. De la mateixa manera es comença a preguntar sobre els seus pares biològics, fins a tal punt que pot posar en dubte, davant reaccions emocionals intenses, a la seva família adoptiva. El fet de pertànyer a una ètnia diferent, si és el cas, suposa la voluntat de recerca dels seus orígens. En aquests casos, la pubertat en edats més primerenques i un cos que no encaixa amb els cànons de bellesa occidentals poden aportar molta complexitat a l'adolescent. La conseqüència és que tenen dificultats en la construcció de la identitat, ja que l'adolescent té uns valors culturals no associats a una ètnia, per tant hi ha una desvinculació ètnia-cultura al veure que ell pertany a una cultura occidental però manté un cos diferent. Ara bé, com la societat no ho veu igual, pot suposar que s'acabi identificant amb grups immigrants o marginals en situacions dures. Per altra banda sorgeixen les fantasies amb els progenitors, unes fantasies que venen marcades pels temors i per situacions negatives, en les quals es pregunten quin tipus de persones eren els seus pares, si eren delinqüents,... fet que condueix a l'adolescent adoptat a preguntar-se si ell serà com els seus progenitors. De la mateixa manera existeixen també temors a reviure etapes de la infància, com l'abandonament, on es pregunten si els tornarà a passar la mateixa situació amb els amics o parella. Inclús es poden arribar a qüestionar si són algú a qui es pot estimar. Per últim, el joc d'identificacions també té molt pes, ja que experimenten una doble identificació al tenir dues parelles de pares. Aquestes identificacions solen generar una disjuntiva de conflictes, ja que s'utilitzen les fantasies dels uns cap als altres. Poden idealitzar la família biològica quan no es veuen compresos per la família adoptiva, i també es poden victimitzar i no confiar en ningú. Busquen els orígens en les dues identificacions. Sobre els pares adoptius volen tenir clar per què el varen adoptar, quines van ser les seves motivacions, desitjos, ètica,... busquen en definitiva una veritat emocional: quin sentit té la seva presència en la família i l'autenticitat de la seva inserció. Sobre els pares biològics volen comprendre per què no el van protegir, per què el van abandonar si és el cas. Es qüestionen sobre qui són i on estan, i si tenen germans o no. Tenen necessitats d'elaborar dols per tal d'integrar-se, al igual que tenen la necessitat d'entendre's a si mateixos, acceptar què tenen de la família biològica i que no saben. Ara bé, la cerca no és només trobar unes dades, sinó donar-li sentit al que li ha succeït. Així doncs, els moments de crisi de l'adolescent adoptat es resolen, tal i com diu

Giberti (1994) quan es passa del <<què em van fer?>> a <<com ho he viscut jo i quins recursos tinc per sortir-me'n>>.

3.2. DESPROTECCIÓ INFANTIL

Tal i com s'ha comentat en l'apartat anterior, les situacions de desprotecció infantil donen peu a que durant l'etapa adolescent el jove experimenti més vulnerabilitat, i per tant, pugui desencadenar malestars, sofriments i possibles alteracions de conducta.

La situació de desprotecció succeeix quan les persones menors tenen les seves necessitats bàsiques sense cobrir durant un període de temps suficientment ampli com per provocar un dany significatiu en la seva salut i desenvolupament o col·locar-lo en risc de sofrir-lo. Es pot deure a circumstàncies familiars i/o al comportament dels seus pares, responsables legals o adults que conviuen en la família o a problemes o circumstàncies externes fora del control dels pares o responsables legals. (Intebi, 2009, p. 11)

Les necessitats bàsiques que comenta l'autora i que deurien estar cobertes per evitar les situacions de desprotecció queden agrupades, segons López (1996) en tres categories que en el seu conjunt s'anomenen necessitats bàsiques infantils:

Necessitats de caràcter físic-biològic: S'ha valorar l'existència de malalties, lesions físiques, retards de creixement en referència a la talla, pes i/o perímetre cranial. També les possibles disminucions a nivell físic, psíquic o sensorial, la falta d'higiene, el descontrol i/o manca d'atenció mèdica rutinària o en situacions de necessitat. A la vegada vivències també s'han de tenir en compte les freqüents en situacions de perill o accidents en l'àmbit domèstic, escolar o al carrer.

Necessitats cognitives: S'ha de considerar el retard mental en qualsevol grau, els dèficits o retards en el llenguatge i la parla. També fixar-se en l'absència de comportaments exploratoris o un notable desinterès per l'entorn, o bé problemes d'aprenentatge i/o rendiment escolar, al igual que possibles trastorns del pensament.

Necessitats emocionals, relacionals i socials: S'han de valorar també les vinculacions afectives del menor amb els seus familiars, entre iguals o amb altres adults significatius. Té importància valorar l'estat afectiu predominant en el menor, per si són destacables algunes perturbacions en aquest aspecte, com l'ansietat, la depressió o una forta inhibició emocional. D'altra banda també s'ha de tenir en compte l'existència de possibles problemes o trastorns a nivell de

comportament del menor, com la presència d'una excessiva irritabilitat, hiperactivitat, conductes antisocials, o fugues. I després cal explorar les seves relacions socials, per observar si generen problemes de rellevància com l'aïllament, la inexistència d'amistats o bé el desenvolupament de relacions molt conflictives entre iguals.

Arruabarrena et al. (2006) indiquen que s'han de donar tres condicions per tal de definir l'existència d'una situació de desprotecció infantil. La primera és que la persona encarregada de garantir aquestes necessitats bàsiques no compleixi amb la seva responsabilitat; la segona és que no hi ha agents externs capaços de contrarestar aquest fet i satisfer de forma suficient les necessitats de l'infant i/o adolescent; i la tercera és que a conseqüència d'aquesta situació l'infant ha patit o és probable que pateixi un dany significatiu ja sigui en la seva salut, benestar i/o desenvolupament.

Tal com esmenta Intebi (2009), es configuren unes situacions de desprotecció infantil compatibles amb maltractaments als infants i/o adolescents, i són aquelles en les que es dona:

- a) L'incompliment dels deures de protecció per part dels pares o responsables legals: renúncia o no reconeixement de maternitat/paternitat, abandonament total del menor, o similars.
- b) Un tracte inadequat (per acció i omissió) per part dels pares, responsables legals o adults que conviuen en el nucli familiar de cara al menor (maltractament físic i/o emocional, abandonament físic i/o emocional, abús sexual, explotació sexual, corrupció, incapacitat parental de control de la conducta infantil/adolescent).
- c) Una incapacitat dels pares, responsables legals o adults que conviuen en el nucli familiar per tal de protegir al menor de les agressions o tracte greument inadequat per part d'altres persones, incloent aquelles situacions on els adults que conformen el nucli familiar mostren passivitat o incapacitat per protegir el menor de situacions de gravetat moderada i elevada de maltractament/abandonament, causada per d'altres persones adultes o menors.

Davant d'aquestes situacions poden esdevenir conseqüències futures o no, ja que tots els infants que pateixen desprotecció no experimenten un patiment significatiu al llarg del seu desenvolupament (Arruabarrena i Intebi, 2011). Com les situacions de maltractament són múltiples, les conseqüències de cada situació poden ser molt variades, i depenen de diversos factors:

- L'edat i l'estat evolutiu de l'infant en el moment en el que es dona la situació de desprotecció.
- El tipus de desprotecció que ha patit (maltractament físic, negligència, abús sexual,...).
- La freqüència, duració i severitat del maltractament.
- La relació amb l'adult que cometia el maltractament.

A la vegada també influeix la vulnerabilitat de l'etapa evolutiva en la que patia desprotecció, les habilitats cognitives que li permeten comprendre i interpretar la seva experiència en diferent grau i manera, i la diferent possibilitat d'expressió simptomàtica segons l'etapa evolutiva per la que passa.

Tot i així, segons la OMS (2009), diversos estudis mostren que ser víctima de maltractaments i altres formes de violència durant la infància, està associat a factors i comportaments de risc que poden acompanyar a la persona durant tota la seva vida. Aquests diferents comportaments poden ser:

Victimització amb violència i perpetuació d'actes violents, depressió, tabaquisme, obesitat, comportament sexual d'alt risc, embaràs no desitjat, i consum d'alcohol i d'estupefacients. Aquests factors de risc i comportaments poden portar aparellades algunes de les principals causes de defunció, malaltia i discapacitat, com les malalties cardíaques o de transmissió sexual, el càncer o els suïcidis.
(OMS, 2009, p. 13)

Altres conseqüències que també esmenten Arruabarrena i Intebi (2011) són endarreriments en el creixement, alteracions de la son i l'alimentació, endarreriments en el desenvolupament psicomotor, alteracions emocionals (ansietat, baixa autoestima, trastorn d'estrès post-traumàtic,...), dificultats en el llenguatge, absentisme escolar, fracàs escolar, falta d'habilitats socials, agressivitat, immaduresa, delinqüència,...

L'adolescent, en particular, té més possibilitats de que pateixi dèficits d'expressió i comprensió emocional, pròpia i aliena, problemes d'autocontrol de conducta i d'empatia, indefensió apresada, por al fracàs i/o a la frustració, egocentrisme, major permissivitat amb les seves transgressions que amb les altres persones, baixa autoestima, baix rendiment acadèmic, problemes d'aprenentatge, retràs en l'adquisició de les fites evolutives, dificultats per

interpretar les claus socials, problemes d'inhibició, tendència a l'agressivitat, dèficit d'habilitat socials, i tendència a interpretar de forma hostil les conductes de les altres persones.

Així doncs, es pot observar que la desprotecció infantil contribueix a una gran diversitat de conseqüències adverses tant per a la salut física com la salut mental de la víctima. Poden suposar un cost molt elevat tant per la persona qui ho pateix com per la societat, i a més a més es pot arribar a perpetuar al llarg de tota la vida dels individus que ho han patit.

3.3. LA FAMÍLIA ADOPTIVA

L'adopció ha de ser considerada com un recurs que la comunitat posa al servei dels infants per tal de que se'ls pugui garantir una parentalitat social, ja que els seus pares biològics no es troben en condicions de garantir la seva cura i protecció que necessiten (Barudy i Dantagnan, 2005). Segons aquests autors, els pares adoptius no s'encarreguen de substituir els progenitors, sinó que la seva figura implica el respecte a la seva família d'origen. D'aquesta manera, el desenvolupament de l'infant adoptat suposa trobar un equilibri entre la seva família biològica i l'adoptiva.

No s'ha d'oblidar que els maltractaments que han patit els infants solen causar greus danys (encara que no sempre siguin visibles), i per tant, si no "reben protecció oportuna i adequada, ni tractaments per reparar aquests danys, pot haver una gran probabilitat de que en l'adolescència el sofriment s'expressi mitjançant comportaments violents, delinqüència, abusos sexuals, ús e drogues, etcètera" (Barudy i Dantagnan, 2005, p. 78).

Es pot veure, doncs, que una família adoptiva té la responsabilitat de tenir cura de l'infant tenint en compte, a més a més, la desprotecció que aquest pugui haver sofert. Per tant, les possibles conseqüències que sorgeixin al llarg del seu desenvolupament poden resultar dificultoses.

D'altra banda, la família adoptiva també pot trobar-se amb la situació d'haver patit un sofriment degut a la impossibilitat de tenir fills biològics propis, i tot i pensar que és molt gratificant poder adoptar un infant quan veuen la realitat se n'adonen de que suposa una convivència molt més complexa i difícil que si haguessin tingut un fill biològic (Mugica, 2006). És possible que sorgeixin pors, reptes i sentiments contraproductius en la família adoptiva, però existeixen unes competències bàsiques que permeten desenvolupar la parentalitat i que ho han de reunir totes les famílies. Barudy i Dantagnan (2005) distingeixen entre les capacitats parentals fonamentals i les habilitats parentals. Les capacitats parentals fonamentals són

capacitats que venen determinades per factors biològics i hereditaris, però tot i així són modelades per les experiències i influïdes per la cultura i l'entorn social. Entre elles es troben:

- 1) *La capacitat de d'aferrament cap als fills*: Vincular-se afectivament responnent a les necessitats dels fills.
- 2) *L'empatia*: Percebre les vivències internes dels fills a través de la comprensió de les seves manifestacions emocionals i gestuals amb les que manifesten les seves necessitats.
- 3) *Els models de criança*: Saber respondre davant les cures dels fills, protegir-los i educar-los.
- 4) *La capacitat de participar en xarxes socials i d'utilitzar recursos comunitaris*: Facultat de demanar, aportar i rebre ajudes familiars i socials, i també institucionals i professionals per tal de promoure la salut i el benestar dels seus fills.

Les habilitats parentals fan referència a la flexibilitat que tenen els pares i que els permet donar una correcta resposta a les necessitats dels seus fills, d'acord amb les seves fases de desenvolupament per les que van passant. Així doncs, les competències parentals engloben aquests dos aspectes, els quals es barregen i permeten desenvolupar les responsabilitats que els corresponen.

En relació a les pors que poden experimentar els pares, la forma en com conceben la família biològica condiona la comunicació, elaboració i integració dels orígens amb el fill (Mirabent i Ricart, 2005). Segons les mateixes autores, els sentiments que solen aflorar envers la família biològica són de rivalitat, d'haver-los robat al fill, de menyspreu i de superioritat, i es sol viure com un fracàs quan l'adolescent adoptat mostra curiositat pel seu passat. A més, l'adolescència és una etapa que implica canvis i la cerca de la pròpia identitat, i la seva crisi evolutiva compromet l'estructura familiar. Giberti (1994) exposa que aquesta crisi és necessària, i provocarà el sorgiment de sofriments i ambivalència dins de la família. Els pares, en aquesta fase, no toleren ser rebutjats o infravalorats, i apareixen discussions diverses que els enfaden i els causen por, ja que fins no feia molt el seu fill els obeïa i ara s'ha convertit en un jove que no admet ordres. Les amenaces a l'abandonament per part dels fills, les infravaloracions dels rols parentals i la comparació amb d'altres figures que consideren ideals són pors i realitats que es poden donar en les famílies adoptives. Aquestes situacions "posen a prova la resistència dels pares, així com també la solidesa i la fermesa de les normes i els valors que sustenten" (Giberti, 1994, p. 134).

Es poden destacar quatre pors que provenen dels pares adoptants, les quals es comencen a manifestar des del mateix moment en que es pren la decisió d'adoptar un infant:

- Ser abandonats pels fills en l'etapa adolescent, els quals anirien a buscar la família biològica.
- Que tot l'afecte proporcionat no sigui suficient per construir un vincle estable.
- Que no respectin la seva autoritat al no ser els pares biològics.
- Que els fills adoptin, en l'etapa adolescent, la història de la seva família biològica (siguin delinqüents, es prostitueixin,...).

A vegades aquests temors poden tenir tan pes que quan els fills només mostren curiositat pel seu origen, els pares ho interpreten malament. Qualsevol evidència de la història prèvia del seu fill abans de ser adoptat es viu com una amenaça al vincle. És una fase inevitable, en la qual l'adolescent experimentarà els conflictes corresponents a la seva edat i a la seva condició de ser adoptat. Els pares, llavors, podran elaborar les pors que a vegades paralitzen i dificulten l'acompanyament i comprensió dels seus fills.

3.4. VINCLE AFECTIU

S'entén l'aferrament com el vincle que s'estableix entre el fill i el seus pares a través d'un procés relacional i que s'impregna segons la reacció afectiva de l'adult, la qual pot ser positiva o negativa en funció de l'entorn i les experiències vitals. L'aferrament produeix enllaços invisibles que sorgeixen de les vivències familiars, i aquestes es caracteritzen per uns sentiments de pertinença a un sistema de família concret (Barudy i Dantagnan, 2005).

Es creu essencial per a la salut mental de l'infant que aquest experimenti una relació afectiva, íntima i continua en la que pugui trobar gaudi i satisfacció amb la seva família (Bowlby, 1972). L'aferrament té molt a veure amb el sentiment de sentir-se estimat que necessita el fill i també amb un sentiment profund de seguretat i confiança, on descobreixi que se sent molt protegit de les seves angoixes (Chicoine, Germain, i Lemieux, 2003).

Barudy i Dantagnan (2005) afegeixen que aquesta seguretat que ofereixen les figures paternes i que és viscuda com un aferrament segur, convida a que l'infant explori el seu entorn i a d'altres persones, construint poc a poc la seva pròpia xarxa psico-socio-afectiva. L'aferrament, és doncs, "fonamental per a l'establiment de la seguretat de base: a partir d'ella el nen arribarà a ser una persona capaç de vincular-se i aprendre en la relació amb els demés"

(Barudy i Dantagnan, 2005, p. 166). Howe (1997) exposa el concepte del comportament del vincle, el qual reuneix tres característiques bàsiques. Les dues primeres ja s'han explicat anteriorment, i són la cerca de proximitat (relació afectiva i íntima), i l'efecte d'una base segura (que li permeti explorar). La tercera és la protesta davant la separació, la qual indica que si la relació d'aferrament s'ha construït de forma adequada, la separació dels pares provocarà protestes i ansietats en el fill, que posarà en marxa intents d'impedir la separació i reunir-se amb ells.

Però les relacions d'aferrament no sempre són adequades, i si un infant no ha tingut la possibilitat d'establir un vincle de qualitat durant els primers dos anys de la seva vida tindrà llavors un seguit de buits en l'àmbit social que no l'ajudaran a tenir bones capacitats per vincular-se de forma positiva amb les demés persones. En casos de maltractaments sempre hi ha un trastorn de l'aferrament, i a més maltractaments soferts més es perjudiquen aquests trastorns, creant un cercle que s'alimenta a sí mateix i que requereix d'una intervenció social i terapèutica (Barudy i Dantagnan, 2005).

Per aquest mateix motiu, Bowlby (1972) fa èmfasis en la importància d'adoptar a l'edat més primerenca possible, per evitar situacions en les que les males experiències rebudes hagin alterat el desenvolupament de la personalitat de l'infant. Afegeix també, que com més petit sigui l'infant més fàcilment els pares s'identificaran amb ell i el sentiran com a seu. Ara bé, com no totes les adopcions es duen a terme quan els infants tenen menys de dos anys, és important que els pares adoptius siguin capaços d'acceptar el nen encara que aquest no es comporti ni esdevingui de la manera ideal que ells desitjarien.

La veritable adaptació sorgeix quan es va progressant en el vincle. Mirabent i Ricart (2005) comenten que durant els primers mesos d'adopció els infants solen reclamar més atenció, tenen enrabiades, es queixen, ploren sovint, rebutgen els desconeguts,... Poc a poc el nen va percebent que la família adoptiva l'estima de veritat, i es va sentint cada cop més valorat, més important i únic, fet que provoca que guanyi confiança, i senti que el seu lloc a la família és cada cop més segur. Durant aquesta etapa, a l'haver tingut carències afectives en etapes anteriors, el nen pot portar a terme regressions, és a dir, que es comporti d'una manera més infantil del que li correspondria per l'edat. Aquestes regressions li permeten reparar les carències afectives que guarda d'etapes anteriors i enforteixen el vincle amb la família adoptiva, ja que els pares s'apropen més a les seves necessitats per descobrir què és el que necessita i que no fou atès en el seu moment. Així doncs, realitzar aquestes regressions suposen una experiència gratificant pels pares i és també beneficiós per l'infant. Aquesta etapa

de regressions enforteix la filiació, i el nen reclama a través d'elles el que mai ha tingut, "reclama exclusivitat i ser acceptat tal i com és, amb les seves debilitats i la seva fragilitat" (Mirabent i Ricart, 2005, p. 122). Viure aquestes regressions l'ajudarà a créixer amb més seguretat i per tant podrà afrontar l'etapa adolescent amb més solidesa i amb més recursos personals, a la vegada que desenvoluparà un futur més equilibrat.

També hi ha d'altres moments on a més de regressions, desenvolupen una conducta hostil, amb ràbies descontrolades, amb desobediències de forma repetitiva, provocacions... Amb aquestes manifestacions, l'infant demostra la necessitat de que li marquin uns límits clars. Tots els pares tenen la obligació de posar límits, ja que sinó no mostren què és el que està bé i què no, i els fills necessiten trobar-se orientats, amb uns punts de referència que els indiquin què poden fer i què no. L'infant ha de veure que a casa hi ha unes normes i la seva obligació és respectar-les, precisament perquè forma part de la família. D'aquesta manera també s'ajuda a que l'infant se senti particip i senti seguretat. Al cap i a la fi, les provocacions les duu a terme perquè el que necessita és comprovar que els pares l'accepten amb tots els sentiments i impulsos bons i dolents que demostra, de manera que "està posant a prova la capacitat dels pares d'aguantar la seva estima incondicional cap a ell" (Mirabent i Ricart, 2005, p. 124).

Quan ja s'arriba a l'etapa adolescent, segons Bowlby (1976) el vincle que uneix els pares amb els fills es comença a debilitar. Hi ha adolescents que es desvinculen totalment amb els seus pares, hi ha d'altres que tot el contrari, i després, la gran majoria són aquells adolescents que mantenen un vincle fort amb els pares però que a la vegada comencen a establir vincles profunds amb altres persones, grups i institucions. Tot i així, majoritàriament "el vincle amb els pares es manté durant la vida adulta i afecta la conducta de moltes maneres" (Bowlby, 1976, p. 233), entenent-lo com el vincle més important que marca el nostre futur.

3.5. FORMACIÓ, ACOMPANYAMENT I SUPORT: ROL DEL TREBALLADOR SOCIAL

L'abordatge en els processos d'adopció es realitza des d'un equip interdisciplinar que inclou treballadors socials, psicòlegs i pedagogs. Així doncs, el treball que es porta a terme al llarg de tots els processos d'adopció és psicosocial, i es desenvolupa a les Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar (ICIF).

La formació, l'acompanyament i el suport són aspectes que es treballen molt profundament en els processos d'adopció. En primer lloc, la formació té com a finalitat proporcionar la informació necessària per aconseguir que els projectes adoptius siguin reeixits. Segons la

Direcció General de la Família i Adopcions (1999) es destaquen tres objectius elementals durant aquest procés, tres objectius que els professionals han de complir amb les persones interessades en adoptar.

- 1- Ajudar a explorar la naturalesa de la paternitat/maternitat adoptiva i comprendre els sentiments que tenen sobre aquest fet, així com les principals dificultats amb les que es poden trobar.
- 2- Facilitar la realització d'una valoració de les seves motivacions, de les seves necessitats i de les seves capacitats.
- 3- Proporcionar una formació en habilitats indispensables per a l'educació de l'infant adoptat.

Directament vinculat a aquests objectius, durant el procés de formació es treballen diversos temes sobre l'adopció: la motivació per l'adopció, la paternitat/maternitat biològica i adoptiva, els dols de l'infant i de la família adoptiva, les característiques psicològiques dels nens susceptibles d'adopció, les fases de l'adopció i la convivència, informació variada sobre situacions que es donen al dia a dia, i problemes freqüents que la família adoptiva es pot trobar. En definitiva s'aborden totes aquestes problemàtiques amb la intenció de proporcionar a la família adoptiva un previ sobre les habilitats necessàries per l'educació dels seus fills adoptats.

Aquest espai afavoreix a que les famílies tinguin un coneixement més aproximat a la realitat de l'adopció, de manera que disposin d'una base més realista i siguin capaces de reflexionar sobre elles mateixes, sobre les seves capacitats, límits i recursos dels que disposen. A partir d'això, els professionals tenen la següent missió:

Han de saber potenciar l'espai de formació com un espai idoni per generar interrogants, obrir noves vies d'interès i propiciar poder consultar tots aquells aspectes que generen neguit o desconfiança. El fet que la formació es faci en grup ha de ser també un factor que ajudi a compartir amb altres famílies el procés que s'està vivint i hauria de facilitar poder sentir-se acollit per altres que, com ells, passen pel mateix camí. (Boadas i Navarro, 2011, p. 97)

Pel que fa a l'acompanyament i suport, aquest s'entén com una guia, com un ajut que es manté de forma sostinguda. Es posa a disposició de les famílies un conjunt de recursos per orientar-los, recolzar-los i ajudar-los en diferents moments del procés d'adopció, amb la

finalitat d'assegurar les necessitats dels infants adoptats (Berástegui i Gómez-Bengoechea, 2008).

El treballador social pot acompanyar a les famílies des d'intervencions més específiques a accions més de prevenció i anticipació per tal de que no es cronifiquin situacions de risc pel desenvolupament de l'infant adoptat. L'equip professional també acompanya des de l'assessorament, la teràpia, el tractament, entre d'altres. Sigui quin sigui el motiu pel qual acompanya, el treballador social ha de poder generar un vincle basat en la relació, el qual permet una unió segura que permet avançar cap a la fita proposada (Boadas i Navarro, 2011).

La construcció del vincle com element de seguretat i ajuda requereix que el professional es converteixi en una persona significativa per l'individu al que vol acompanyar. Això significa que l'individu tendeixi a assumir aquells aspectes del professional que sent o viu com beneficiosos (empatia, comprensió, respecte) i que els va integrant com valors positius de l'experiència. A més, li faciliten el procés de comprensió d'ell mateix, així com el desenvolupament i maduració personal. (Puig, 2008, p. 13)

L'estabilitat en la relació treballador social – família adoptiva és fonamental per aconseguir aquest desenvolupament personal. L'apoderament pren rellevància en l'acompanyament, ja que es cerca el potencial que té la família adoptiva per aconseguir posar remei al que la preocupa. El treballador social acompanya a les famílies des d'aquesta perspectiva, on es potencien les capacitats i aptituds dels individus per tal de que treballin les seves necessitats.

A partir de la fase de postadopció, les necessitats més demandades per part de les famílies i que requereixen l'acompanyament dels treballadors del Servei d'Atenció Postadoptiva, van relacionades amb dificultats de conducta i de relació pares-fills, dificultats d'adaptació dins de l'àmbit familiar, dificultats escolars i dificultats en l'afrontament del fet adoptiu (Abella, Benet, Blanxart, Prats i Rossell, 2007).

Des del Servei d'Atenció Postadoptiva s'ofereix l'acompanyament i suport social i psicològic a partir de l'assessorament i orientació a totes les famílies adoptives per afrontar els nous reptes que comporta la postadopció i totes les dificultats exposades. Actualment, gràcies a aquest servei s'ha "potenciat la realització d'una anàlisi en profunditat dels factors de risc de l'adopció, analitzant situacions de fracàs adoptiu que s'han donat a Catalunya i en les quals s'ha pres una nova mesura de protecció sobre l'infant adoptat" (Benet, 2013, p. 3). Es consideren factors de risc, segons el mateix autor, els següents:

- Factors relacionats amb el fill adoptiu i la seva història prèvia a l'adopció: història i tipus d'abandonament, edat, temps i tipus d'institucionalització, existència o no de maltractament o negligència greu...
- Factors relacionats amb la família o persona adoptiva: motivació, expectatives, edat, salut mental i física, elaboració de dols previs, característiques de personalitat...
- Factors relacionats amb el mateix procés adoptiu i amb els professionals que hi participen: procés de preparació previ a l'adopció tant de la família adoptiva com de l'infant proposat en adopció, procés d'idoneïtat, adequació de les assignacions, acoblament, seguiment i atenció postadoptiva.

Tenint en compte aquests factors, es treballa des de la prevenció per tal d'evitar que sorgeixin complicacions futures en les adopcions. Així doncs, els factors de risc es contraposen amb els anomenats per Benet (2013) com a factors d'èxit, els quals ajuden a l'obtenció d'una adopció reeixida.

Per últim, pel que fa al suport que s'ofereix des del mateix servei, Palacios (2007) argumenta que les famílies adoptives poden necessitar un nivell de suport, en especial aquelles que presenten problemes educatius o problemes que suposen un nivell de dificultat elevat i que exigeixen per part del pares un seguit de destreses educatives més complexes que les habituals. Aquestes famílies es poden beneficiar d'un suport i assessorament per part del Servei d'Atenció Postadoptiva que "les ajudi a entendre els problemes que els seus fills o la situació adoptiva els hi estan plantejant, així com abordar-los de la manera més eficaç possible amb estratègies educatives adequades" (Palacios, 2007, p. 194). També s'ofereix suport a aquelles famílies en les que els fills o les relacions són molt complicades i en les quals el recurs de les mesures educatives és insuficient. En aquests casos les famílies probablement necessitarien intervencions terapèutiques i no només dirigides als infants adoptats, sinó per tot el sistema familiar de forma conjunta.

Una altra forma de brindar suport és amb la incorporació d'un espai de grup, un espai on les famílies exposen, contrasten i debaten aquells aspectes relacionats amb l'adopció que més els preocupen. Aquestes experiències en grup els permeten adquirir estratègies i destreses, aprenent els uns dels altres (Abella et al., 2007).

En definitiva, l'acompanyament i suport s'ofereix amb continuïtat durant totes les etapes dels processos d'adopció i postadopció, gràcies a les ICIF i el Servei d'Atenció Postadoptiva, on els

treballadors socials s'encarreguen d'exercir una funció social imprescindible per ajudar davant les problemàtiques que presenten les famílies adoptives.

3.6. MARC LEGAL

Per tal d'emmarcar el treball en la legislació i la normativa sobre adopcions a Catalunya, m'he permès fer referència a algunes lleis que considero fonamentals per tal de poder donar també aquesta visió legal sobre la meua recerca. A continuació, passo a analitzar-les de forma breu:

Llei 13/1997, de 19 de novembre, de creació de l'Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció, 1997.

Amb aquesta llei queda de manifest la creació de l'Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció (ICAA), amb la finalitat de que aquest contribueixi, dins del territori català, a “potenciar una política global d'acolliments simples en família aliena i d'adopcions”, i també “a separar la planificació de la gestió i d'agilitzar els processos de valoració de la idoneïtat de les persones o les famílies que opten per l'acolliment simple en família aliena i per l'adopció”. A la vegada també s'ha d'encarregar, quan sigui convenient, de tramitar l'adopció internacional.

En els diferents articles de la llei es recull la naturalesa jurídica, la seu, les funcions que li corresponen, els òrgans de govern, la presidència, el consell rector (composició, funcionament), la direcció, el patrimoni i finances, el personal de l'Institut, i el règim jurídic.

Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de Família de Catalunya, 1998. Títol V: L'adopció.

En el Títol V d'aquesta llei es parla sobre l'Adopció, el qual es troba dividit en 2 capítols. A partir de l'article 115 comença aquesta llei on, com a primer capítol, es parla dels requisits previs davant l'adopció. En els requisits s'esmenta quines persones poden i quines no poden adoptar, així com les persones que no poder ser adoptades. En el segon capítol s'exposa la constitució i el règim, dividint-ho entre 4 seccions. La primera secció mostra el procediment legal, la proposta d'adopció, el consentiment, l'assentiment, i les persones que han de ser escoltades. La segona secció és específica per a l'adopció internacional, i es recull l'adopció a menors estrangers, la tramitació, i les funcions de mediació. La tercera secció tracta sobre els efectes específics de l'adopció, els cognoms de la persona que s'adopta, els coneixements de les dades biològiques, i la irrevocabilitat. Per últim, la secció quarta només menciona els efectes de l'extinció de l'adopció.

Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, 2010.

Es tracta d'una llei força extensa sobre l'àmbit d'atenció i protecció dels infants i adolescents. És una llei que es complementa amb moltes altres que defensen la protecció del menor, però per la missiva d'aquest treball, la informació destacable en la llei són els drets dels infants i els adolescents, la prevenció a nivell general, la protecció pública en relació als maltractaments als infants i adolescents, i la protecció dels infants i els adolescents en situació de risc o desemparament. En aquest últim punt es treballa molt el tema de l'acolliment familiar i també l'acolliment preadoptiu, però no hi ha un punt específic sobre les adopcions.

Tot i així, sí que hi ha una segona disposició addicional dedicada a les Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar (ICIF), que s'identifiquen com organismes que formen part d'entitats sense ànim de lucre que tenen la finalitat de protegir els menors i compten amb un equip professional qualificat per complir-la. S'exposa que l'objectiu de les ICIF consisteix en desenvolupar tasques d'integració familiar relacionades amb l'acolliment familiar i l'adopció.

Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i a la família, 2010.

Aquesta llei té com a finalitat aprovar el llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i a la família, que completa el Codi general. Es basa en les diverses modalitats de família, "com a estructura bàsica i factor de cohesió social i com a primer nucli de convivència de les persones".

A partir del Títol III es centra més específicament en la família, i en el capítol V, de forma més concreta, en la filiació. A dins del capítol esmentat es troba la secció tercera, la qual treballa la filiació adoptiva, i es troba dividida en un conjunt de subseccions. Tot i així, la primera és la que fa referència a l'adopció i exposa les condicions requerides per a la mateixa. Començant a partir de l'article 235-30, es mostren els requisits personals per adoptar, les prohibicions per adoptar, l'adopció de menors d'edat, i l'adopció de majors d'edat. La segona subsecció tracta de l'acolliment preadoptiu, però la tercera ja toca un altre cop el tema de l'adopció amb el tema de la seva constitució. S'exposa la constitució per resolució judicial, el consentiment a l'adopció, l'assentiment a l'adopció, la concurrència a causa de privació de la potestat, i les persones que han de ser escoltades. La subsecció quarta treballa les adopcions i acolliments internacionals: l'adopció internacional de menors, la tramitació de l'adopció per l'entitat pública, i les funcions d'intermediació. Els efectes específics de l'adopció, els cognoms de l'adoptat, el dret a la informació sobre el propi origen, i l'obligació d'informar el fill adoptat

sobre l'adopció es troben en la subsecció cinquena. I la darrera subsecció exposa l'extinció, tenint en compte la irrevocabilitat i impugnació, i els efectes de l'extinció. En definitiva es pot comprovar que recull molta informació que ja quedava regulada per la Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de Família de Catalunya, però incorpora algun article nou.

3.7. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Malgrat que no hi ha gaires estudis publicats que tractin sobre aquesta l'objectiu del meu treball, que és l'aportació del Treball Social a la formació, acompanyament i suport de les famílies adoptives per afrontar l'etapa adolescent dels infants adoptats, cal esmentar alguns estudis que s'han realitzat a Catalunya i a la resta de l'Estat Espanyol i que han contribuït a augmentar el coneixement sobre aquesta temàtica tant específica.

Entre aquests estudis, cal esmentar: *El servicio de atención post-adoptiva en Cataluña* publicat l'any 2007 per Abella, M., Benet, C., Blanxart, N., Prats, D. i Rossell, M. *La experiencia catalana en la postadopción* de Benet, C. en *Los retos de la postadopción* publicat l'any 2008 per Berástegui, A. i Gómez-Bengoechea, B. I per últim *La identidad de l'infant adoptat* publicat l'any 2014 per San Martino, M.

El servicio de atención post-adoptiva en Cataluña (2007)

En aquest article es recull un estudi realitzat en base als 2 primers anys del funcionament del Servei d'Atenció Postadoptiva de Catalunya. S'exposa que aquest servei es va crear davant la demanda per part de les pròpies famílies adoptives, qui sol·licitaven un assessorament professional davant certes necessitats que presentaven relacionades amb l'adopció. A partir de l'any 1997 les adopcions a Catalunya van experimentar un ascens notable, originat a causa de l'adopció internacional, tant que a l'any 2004 es va arribar al màxim històric amb 23 adopcions per cada cent mil habitants. Així doncs, des de l'Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció (ICAA) va sorgir aquest servei públic i gratuït, per oferir un espai de consulta, orientació i intervenció individual/familiar.

Les demandes sol·licitades per part de les famílies ha permès elaborar el següent anàlisi, el qual va des del juny de 2005 (creació del servei) fins al febrer de 2007. Es van rebre un total de 110 demandes en aquest període. Entre els demandants es trobaven un 70.10% de parelles i un 20.90% de famílies monoparentals, i pel que respecta als nens o joves adoptats, el 84.62% provenia d'una adopció internacional i el 15.38% eren d'adopció catalana. Concretament, en els casos d'adopció internacional, el 47.73% eren de països de l'Europa de l'Est, el 29.54% de

països asiàtics, el 17.05% de països sud-americans i el 5.68% de països africans. I després un altre aspecte a destacar és que el 85% de les primeres demandes realitzades telefònicament eren realitzades per la mare.

Pel que respecta a la metodologia, l'entrevista per part dels professionals constitueix el mètode que facilita una escolta activa de la família o el jove. En el 74% dels casos han requerit únicament d'una sola entrevista per abordar la seva demanda. Per a situacions més complexes, el 10.9% han requerit de dues, el 7.3% de tres i el 6% han suposat més de tres entrevistes. En aquestes entrevistes es pot valorar si els usuaris requereixen d'una atenció terapèutica, i per aquest motiu, si s'escau, es deriva a d'altres serveis especialitzats on els puguin atendre.

Els motius de consulta més sol·licitats són, tal i com s'han mostrat en el marc teòric, un 35% per dificultats de conducta i de relació entre els pares i els fills, un 18% per dificultats d'adaptació en el medi familiar, un 16% per dificultats escolars, un 15% per dificultats en l'afrontament del fet adoptiu, i un 15% per d'altres demandes. En base a totes aquestes demandes, el Servei d'Atenció Postadoptiva n'extreu les següents problemàtiques: una falta de reflexió profunda per part de les famílies demandants en relació a la vertadera motivació per l'adopció, certes dificultats per comprendre l'essència d'una adopció i tot el que comporta, i una carència de recursos i habilitats educatives indispensables per la criança d'un fill adoptat. Tot això porta a plantejar-se la necessitat de revisar els procediments de formació i valoració de les famílies que volen adoptar.

Per últim, l'article fa un breu anàlisi de l'adopció i l'educació, destacant també que s'ha orientat a professionals de l'educació sobre com entendre l'adopció, la integració a l'escola de forma progressiva i el protocol tècnic a seguir, sobre el treball conjunt de l'escola amb la família i sobre la importància de l'atenció del nen adoptat en el context escolar. I s'afegeix també un apartat sobre la recerca dels orígens i la importància del respecte i l'acompanyament de la família adoptiva en aquesta etapa per tal de que el menor no experimenti dificultats en la vinculació.

La experiència catalana en la postadopció dins de: Los retos de la postadopción (2008)

Un article elaborat per un autor que va realitzar el mateix estudi mostrat abans, manifesta, apart del que s'ha expressat ja, què és el que es pretén oferir des del servei i quins són els seus objectius. A més a més, exposa com es va desenvolupar la implementació d'aquest servei a Catalunya: des dels inicis on encara no s'havia estès per tot el territori català fins l'actualitat, i

la creació de diverses comissions de treball que afavoreixin treballar més detingudament alguns aspectes de la postadopció, com ara l'escola, el treball en grup, les situacions de crisi i la recerca dels orígens.

L'estudi estadístic mostra les mateixes dades mostrades en l'estudi anterior, però s'afegeix un punt on es descriuen la tipologia de demandes segons el cicle vital de la família adoptiva i el nen o jove adoptat. On es sol·licita més freqüentment orientació i assessorament professional és durant els moments inicials de l'adopció, quan hi ha situacions de crisi familiars, en l'etapa adolescent, i en d'altres moments que de la vida de l'adoptat que suposen canvis en la seva estabilitat. Per últim, en l'article es desenvolupen un conjunt de reflexions al voltant del Servei d'Atenció Postadoptiva, relacionades amb la complexitat de l'adopció, les associacions de pares adoptius, l'adolescència i l'adopció i la recerca dels orígens en l'adopció internacional.

La identitat de l'infant adoptat (2014)

S'ha elaborat un estudi en base al procés que fa l'infant en la recerca del seus orígens i en el descobriment de la seva identitat. Gràcies al coneixement que s'ha obtingut, l'autora proposa eines i idees que poden servir d'utilitat a professionals que treballen amb les famílies adoptives.

En un inici es parla de l'abandonament, descrivint-lo com una ferida de l'infant adoptat. Ser conxedor de que has sigut abandonat genera sentiments de soledat, ràbia i incomprensió, de manera que afecta directament a l'autoestima i al vincle, ja que pensa que és una persona <<abandonable>> i qualsevol vincle es pot trencar. Així doncs, el primer que necessita un infant quan arriba a la casa de la família adoptiva és establir aquest vincle i convertir-se en fill. Com més aferrament experimenti l'infant més seguretat sentirà.

A continuació es fa un petit incís sobre la família biològica, on s'explica que s'ha d'acceptar que la família adoptiva està formada per una tríada: els pares, l'infant i la família biològica. S'ha d'acceptar que sempre serà així, i que des del moment en que s'adopta l'infant, tot el seu passat passa a formar part de la família adoptiva.

Després s'ofereixen recursos per a professionals i per a pares. Entre ells s'hi troben: reconduir l'abandó, parlar de l'adopció com d'un relleu, evitar fer judicis, dir la veritat, parlar del desig i de jugar, redactar la novel·la familiar, reafirmar l'exclusivitat i dibuixar un genograma familiar incloent-hi els progenitors biològics.

Posteriorment es parla del significat de la identitat i els orígens en l'etapa adolescent. S'esmenta que els interrogants sobre el passat afecten de manera més ferma durant l'adolescència, una etapa de crisi en la qual els joves es qüestionen la seva identitat i el sentit que té la seva vida. Els canvis corporals són inevitables, i manifesten clarament al jove la seva fisonomia. És notable que el seu origen és diferent i també la seva procedència, i això genera més confusió, soledat i inseguretat. No deixa de ser una etapa que es caracteritza per la inquietud, les conductes de risc social i el risc de ruptures familiars.

Per totes aquestes circumstàncies, l'autora finalitza la seva aportació amb els aspectes que s'han de tenir en compte alhora d'acompanyar l'adolescent en l'elaboració dels orígens i en la recerca de la identitat. Destaca que: durant aquesta etapa es requereix consistència familiar per aguantar els desafiaments; el fill necessita que els pares no es decebin per culpa seva; a l'adolescent li cal veure que els pares són flexibles i dialogants, a la vegada que fermes, segurs i clars en quant a la filiació; s'ha de reafirmar la pertinença a la família; és necessari legitimar la seva història; no s'ha d'enganyar però sí filtrar les realitats que puguin ser complexes i destructives; és necessari expressar i acompanyar el dolor i ràbia que se'ls genera. Totes aquestes aportacions són aplicables tan per part de pares com per part de professionals a l'hora de treballar amb la família adoptiva.

4. DISSENY DE LA RECERCA I METODOLOGIA

Per tal de poder respondre als objectius marcats anteriorment, es porta a terme una recerca aplicada centrada en dues organitzacions: les Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar (ICIF) i el Servei d'Atenció Postadoptiva. Aquestes dues entitats s'encarreguen de treballar amb casos d'adopcions. Les ICIF són un servei sense ànim de lucre que procura la protecció de menors i la seva integració en un nucli familiar, i entre les seves funcions existeixen l'estudi, valoració i preparació per a famílies que han decidit adoptar un infant. El Servei d'Atenció Postadoptiva és un servei d'assessorament adreçat a les famílies adoptives i/o persones adoptades que ofereix orientació i suport davant les necessitats que presentin. A partir d'aquestes dues entitats es pretén obtenir informació per analitzar amb profunditat la tasca del/de la treballador/a social, com es realitza la formació, i l'acompanyament i suport social que s'ofereixen a les famílies adoptives, i com se les prepara per afrontar l'etapa adolescent dels seus fills.

Per tal d'obtenir quanta més informació possible, es realitza durant el període d'un mes, una entrevista focalitzada a quatre professionals del treball social de quatre ICIF diferents, i una

altra a dos psicòlegs de serveis de postadopció (l'una al responsable del Servei d'Atenció Postadoptiva de l'ICAA i l'altra a una psicòloga d'un servei postadoptiu públic i privat). Com a setena entrevista també es realitza una entrevista a una treballadora social de l'ICAA. El mitjà per posar-se en contacte amb aquests professionals és a través d'un correu electrònic, i en els casos que s'escau s'envia una carta de presentació i/o es truca a l'entitat. S'estima que amb aquest número d'entrevistes s'aconsegueix la informació suficient per respondre amb claredat i fiabilitat als objectius plantejats. S'empra una entrevista focalitzada per a les ICIF i una altra amb algunes qüestions diferents per al Servei d'Atenció Postadoptiva. Al tractar-se de serveis diferents que desenvolupen funcions diverses, es considera oportú centrar l'entrevista a les tasques que es realitzen de forma més concreta en cada servei.

És preferible portar a terme una entrevista focalitzada, ja que l'elaboració d'aquesta està centrada en punts molt específics que conviden al entrevistat a expressar-se lliurement sobre els mateixos. Consisteix en una entrevista oberta, tot i que es basa en un guió prèviament elaborat amb una estructura superior a l'entrevista profunda. Com cada una d'aquestes entrevistes es realitza al mateix tipus de professionals, va molt bé per tal de comparar les respostes davant el treball suposadament igual que porten a terme. Ander-Egg (1982) exposa que aquest tipus d'entrevistes són molt útils per abordar temes poc coneguts per l'investigador i que s'estudiaran a posteriori. Merton, Kiske i Kendal (1956) destaquen que l'entrevista ha d'estar delimitada per una sèrie de punts que s'estableixen en funció dels objectius de la investigació i les característiques de la persona entrevistada. Així doncs, en aquestes entrevistes focalitzades hi figuren 14 preguntes directament relacionades en trobar resposta als objectius plantejats. Gràcies a aquesta estructuració es milloren les possibilitats de comparació entre les diferents entrevistes que es portaran a terme, i de forma simultània es conserva la riquesa de la informació que facilita el discurs espontani, encara que aquest es vegi dirigit.

Els guions de les entrevistes, els quals es poden veure en els annexos 1 i 2, mostren un ordre i una estructura d'una forma lògica i seqüencial, ja que a partir de la primera pregunta es pot conduir a elaborar les que continuen. Són preguntes clares, concretes, comprensibles i concises. També són una seqüència de preguntes que van des de termes més amplis a termes més específics, d'aquesta manera s'evita que es perdi informació indispensable per la recerca.

La durada prevista de l'entrevista és d'uns 45 minuts, però com s'ofereix al entrevistat que s'expressi tant com ell vulgui, el temps es pot veure alterat amb molta facilitat. Per aquest mateix motiu i per la complexitat de retenir tota la informació proporcionada, es graven les

entrevistes i així es pot emmagatzemar tot el discurs. Per tant, es demana prèviament el permís per gravar l'entrevista, sol·licitant la signatura del consentiment informat com a participant en la recerca, per tal de respectar els seus drets i llibertats. Així doncs, es té en compte la Llei orgànica 1/1982, de 5 de maig, de protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, al que no s'utilitzarà amb altres fins més que el projecte la imatge de cap dels participants.

Un cop reunida tota la informació a partir dels professionals entrevistats, es porta a terme un anàlisi de la mateixa. A partir de la transcripció literal de les entrevistes focalitzades realitzades a diferents professionals de les ICIF i dels Serveis d'Atenció Postadoptiva, s'identifiquen quins són els temes dels quals se n'ha fet més èmfasi, agrupant-los en les categories i les subcategories que es creuen més rellevants. En base a aquestes categories i subcategories, que responen als objectius del treball, s'estableix un ordre per treballar-les en aquest anàlisi de resultats, creient apropiat la diferenciació entre la informació proporcionada per cadascun dels dos serveis. Es prefereix, doncs, dividir en tres apartats aquest l'anàlisi de resultats: el primer correspon al treball que duen a terme les ICIF, el segon els Serveis d'Atenció Postadoptiva, i el tercer i últim a la interconnexió que hi ha present entre aquests dos serveis.

Per tal de poder establir aquestes categories en base als temes identificats, es porta a terme una lectura global i repetida de les entrevistes, s'ajunta la informació coincident i/o similar entre els entrevistats i d'aquesta manera s'acaba desglossant cada entrevista en diversos apartats.

En el cas de la primera part sobre el treball de les ICIF, les categories identificades són: procés previ; formació; valoració/estudi de la idoneïtat; i seguiment. Es considera oportú construir diverses subcategories en cadascuna de les categories esmentades, tals com: importància i objectius; professionals que intervenen; desenvolupament; acompanyament i suport; i valor afegit del Treball Social.

Pel que fa a la segona part referent al Servei d'Atenció Postadoptiva les categories identificades mantenen molta relació amb les subcategories de la primera part, però com aquest servei no es pot desglossar en processos (a diferència de les ICIF), únicament es creen categories, tot i que són més nombroses: importància del servei; professionals que intervenen; desenvolupament; tipologia de famílies ateses; tipologia de demandes; pautes i estratègies per treballar amb les famílies l'etapa adolescent; i valor afegit del Treball Social.

I per últim, en la interconnexió de les dues entitats no es considera apropiat crear categories, ja que es tracta d'un apartat més reduït i només es treballa un aspecte.

Cal esmentar, però, que durant l'anàlisi de les entrevistes sorgeix informació rellevant que no es refereix a cap de les subcategories prèviament elaborades, i per tant sorgeixen unes subcategories emergents en la primera part del treball, referent a les ICIF. Aquestes subcategories són: els canvis en la formació; l'informe d'idoneïtat; pautes i estratègies per treballar en les famílies l'etapa adolescent. Es creu adient agrupar-les en aquestes subcategories perquè proporcionen força informació, més de l'esperada, i força valuosa.

Finalment, els resultats obtinguts es complementen i es compararen amb referents teòrics ja citats anteriorment en el marc teòric per tal d'elaborar una discussió que respongui als objectius del treball.

Taula 2: Cronograma

<u>Mesos</u>	<u>Tasques</u>
Febrer	Elegir el tema. Treballar en la formulació de la pregunta i objectiu.
Març	Formular la pregunta definitiva. Determinar els objectius. Triar els conceptes clau. Dur a terme una recerca bibliogràfica. Realitzar l'esborrany del marc teòric. Escriure una carta de presentació per enviar a professionals per entrevistar. Contactar amb els professionals escollits.
Abril	Elaboració del marc teòric definitiu. Estat de la qüestió. Metodologia. Contactar amb més professionals.
Maig	Portar a terme entrevistes focalitzades als diferents professionals. Transcriure les entrevistes realitzades i seleccionar la informació necessària.

	<p>Elaborar el cos del treball: Anàlisi de resultats i discussió.</p> <p>Fer l'apartat de bibliografia i els annexos.</p>
Juny	<p>Realitzar la introducció, resum/abstract, i conclusions i recomanacions.</p> <p>Confeccionar la portada i l'índex.</p> <p>Finalitzar el treball.</p> <p>Entregar el treball.</p> <p>Exposar el treball a través d'una defensa oral.</p>

Font: Elaboració pròpia

5. ANÀLISI DE RESULTATS

5.1. TRANCURS DE L'ADOPCIÓ DES DE LES ICIF

Existeixen diverses etapes o fases en el procés d'adopció que es porta a terme des de les ICIF. La primera d'elles és el procés previ, on la responsabilitat de les ICIF és força limitada, però després sí que té molta competència en la formació, en la valoració i estudi de la idoneïtat, i en el seguiment.

Per tal d'entendre les tasques que es desenvolupen és important tenir coneixement de que una ICIF ha de tenir com a mínim un treballador social i un psicòleg, sumat a dos professionals més experts en adopció.

...Una ICIF com a mínim ha d'estar composta per un treballador social i un psicòleg, i dos més. Que poden ser també treballadors socials i psicòlegs, o d'altres professionals afins a l'adopció sobre l'àmbit socioeducatiu o sociosanitari: pediatre, pedagog, educador social, etc. (P:1)

5.1.1. PROCÉS PREVI

Aquest procés fa referència a quan la persona o parella decideix adoptar. El primer pas consisteix en dirigir-se a l'ICAA i presentar una sol·licitud de formació. A partir d'aquí es reparteixen les sol·licituds entre les diferents ICIF per tal de que quan sigui possible es formi un grup de formació.

...Les persones que decideixen adoptar es dirigeixen a l'ICAA i presenten la seva sol·licitud, i l'ICAA ho distribueix entre totes les ICIF que estan vigents. A nosaltres ens arriben aquests expedients, i quan es conforma un grup es truca a aquestes persones i es convoquen per a que vinguin. Primer es fa un grup de formació. (TS:2)

5.1.2. FORMACIÓ

5.1.2.1. IMPORTÀNCIA I OBJECTIUS

Es destaca la importància de la formació/preparació per diferents motius, però es podrien simplificar en un de sol: que es tingui un coneixement sobre el que és l'adopció realment. Els diferents professionals entrevistats manifesten que és important que les famílies o persones que adopten siguin coneixedors de les dificultats que suposa adoptar un infant, ja que té un perfil determinat i presenta unes necessitats concretes. També s'esmenta que gràcies a la informació proporcionada pels serveis de postadopció, es facilita que en l'etapa de formació es pugui treballar des de l'àmbit de la prevenció.

...La formació prèvia és important perquè les persones abans de prendre aquesta decisió de tirar endavant han de saber de què tracta l'adopció. (TS:2)

...Trenquem una mica amb els esquemes del que té la gent quan vol adoptar. Apareixen moltes situacions de conflicte i dificultat que a vegades els pares no saben afrontar. Per això és important la formació. (TS:3)

...L'objectiu és que aquestes persones que han decidit adoptar coneguin tot el marc de l'adopció a Catalunya, i també coneguin quin perfil de nens són susceptibles d'adopció, i quines necessitats tenen a nivell emocional. (TS:1)

...La preparació ja és un primer factor de prevenció i aquí s'ha d'incorporar tot el coneixement (que cada vegada en tenim més) de la postadopció. (P:1)

5.1.2.2. PROFESSIONALS

Les ICIF requereixen com a mínim d'un treballador social i un psicòleg, i després han de tenir dos professionals més que també siguin experts en l'àmbit de l'adopció. Pel que diuen les persones entrevistades, es pot observar que en el procés de formació intervé indistintament qualsevol professional de la ICIF, ja sigui una treballadora social, una pedagoga o una psicòloga. Ara bé, cada ICIF té el seu propi funcionament, i per tant hi ha casos on la treballadora social sí que figura en aquest procés i hi ha casos on no. Tot i així, en tota formació intervenen dos professionals.

...La preparació està deslligada del rol professional. És igual que ho faci qui ho faci sempre que sigui coneixedor de l'adopció i de les dificultats que sorgeixen en cada etapa. (P:1)

...La formació la fa la psicòloga i la treballadora social, o la psicòloga i la psicopedagoga. (TS:1)

...Una ICIF ha de tenir com a mínim un psicòleg i un treballador social. La formació l'hem de fer els dos, i la valoració d'idoneïtat també. (TS:2)

...En els processos de formació treballem de manera indistinta qualsevol de les 3 professionals: la psicòloga, la treballadora social i la pedagoga. (TS:3)

...La formació l'estan fent una pedagoga i una psicòloga. (TS:5)

5.1.2.3. DESENVOLUPAMENT

Per a portar a terme el procés de formació s'elaboren grups que segons la ICIF poden variar de nombre, però mai són inferiors a 7 persones ni superiors a 20. En algun cas també es separen les famílies per tal de que treballin separatament amb diferents professionals.

...Treballem amb petits grups de 7-8 persones, on separem les parelles i cada professional agafa un grup. (TS:5)

...Es planifiquen aquestes 4 sessions grupals de 20 persones màxim i mínim 7. (TS:3)

Tal i com esmenta la TS:3 es porten a terme 4 sessions, amb 4 hores de durada cada una d'elles. És un nou procés que s'ha posat en pràctica, i cada divendres durant un mes es realitza una sessió on primer es fa una exposició teòrica i seguidament es porten a terme unes dinàmiques en grup per tal de que les famílies reflexionin sobre diversos temes.

...Ara mateix els nous processos de formació són 4 divendres continuats, 4 hores cada divendres. (TS:3)

...Es fan 4 sessions de formació, 4 sessions grupals on es fa una exposició teòrica i després es fan dinàmiques de grup per reflexionar sobre diversos temes. (TS:1)

En aquestes sessions es treballa a partir d'un programa que es va elaborar per part de l'ICAA i les ICIF. És un guió que permet treballar tots aquells temes indispensables que les futures famílies adoptives han de tenir presents. De forma general, són aspectes que mantenen relació amb el procés d'adopció i amb els nens susceptibles d'adopció, les seves circumstàncies i necessitats, el tracte que han rebut i la forma en la que han viscut, i les seqüeles que poden tenir arrel d'això. Després també es treballa la integració del nen amb la família adoptiva i es destaca la importància del vincle.

...Com a responsables de l'ICAA, el programa de preparació/formació de les famílies està elaborat per nosaltres conjuntament amb les ICIF. En aquest programa hi hem inclòs tots els aspectes fonamentals que les famílies han de tenir en compte a l'hora de voler adoptar. (P:1)

...Durant la formació el que es treballa són tots els aspectes que tenen a veure amb els nens susceptibles d'adopció i el procés d'adopció en sí, i després un cop arriba el nen, la integració i la vinculació amb la família. Es parla de com són les circumstàncies dels nens susceptibles d'adopció, quines necessitats tenen, com acostumen a viure en els seus països d'origen, com és el tracte rebut des del seu naixement fins que arriben a casa i quines seqüeles poden tenir. (TS:2)

A nivell més específic, cada sessió va destinada a treballar diferents temes. La primera sessió va més destinada a conèixer el servei i a adquirir una consciència general del procés d'adopció amb tot el que això inclou: aspectes legals, econòmics i polítics, context actual de l'adopció (situacions de desemparament, diferències entre els països,...), coneixements bàsics sobre l'adopció, i desenvolupament del procés.

...Al principi es treballen diversos temes com: La presentació de l'entitat; què és la adopció; emmarcar-ho en una situació de context internacional; desenvolupament; temes econòmics; temes polítics; saber legalment què és l'adopció i què és un nen adoptable; les situacions de desemparament; les diferències entre els països. (TS:3)

...La primera sessió va destinada a aspectes jurídics. És important que ho coneguin i així entenguin per què s'allarguen tant els processos. S'explica pas per pas, des del moment que el nen és tutelat, des de que se li fa l'estudi, quan el nen va a viure amb la família adoptiva,... (TS:1)

En les següents sessions es treballen les característiques dels infants segons les vivències i experiències que han tingut i les seqüeles que això pot comportar. S'estudia quines són les seves necessitats en les diferents etapes per tal de poder-los acompanyar i ajudar-los a construir la seva identitat. Per això es treballa de forma molt important el vincle afectiu entre els pares adoptius i l'infant, per tal de que aquest es senti còmode explicant-los-hi els seus temors, confiant en ells, i compartint la desorientació inherent a l'adolescència. També es treballa amb els pares la motivació que els ha portat a adoptar un infant, el dol (si és el cas) per no poder tenir fills biològics, i se'ls orienta en la forma d'explicar els orígens al seu fill. També es treballa el respecte dels pares adoptius cap a la família biològica, la convivència en aquesta tríada.

...En la segona sessió es treballen les característiques dels nens, el recorregut pel que han passat i quines necessitats tenen. Es treballa la possible baixa autoestima, la poca tolerància a la frustració, i com poder-los ajudar amb això,... El tema del vincle afectiu també es treballa molt. (...) I després, en les altres sessions, es parla de l'etapa adolescent, dels orígens, com explicar-ho als nens, quina informació se li pot donar en cada moment depenent del que han viscut,... (...) També es treballa el dol dels pares per no tenir fills biològics i dol dels nens que pot sorgir en diferents etapes de la seva vida. A l'adolescència fan fantasies del que hauria sigut la seva vida si els seus pares biològics l'haguessin pogut cuidar. (TS:1)

...Es parla del triangle familiar pares adoptius – fill – pares biològics, del tu com a pare adoptiu has de poder conviure amb aquests pares biològics. (...) També parlem de la motivació, què els porten a fer l'adopció, perquè puguin veure si estan preparats o no. A vegades no se n'adonen de que la seva motxilla pesa molt i no els permet escoltar el nen. (...) Els altres aspectes principals són: la motxilla del nen, els dols que ha de passar el nen, els vincles que ha tingut, els trencaments del vincle i el que implica, i després tot el tema del creixement del infant, la construcció de la identitat i l'adolescència. (TS:3)

...Altres temes que es treballen són els recursos i limitacions dels nens i els adults, les circumstàncies que han viscut i les seqüeles que pot tenir això, la manca d'estimulació i d'acompanyament, la importància de vinculació (si s'ha fet o no, com cuidar aquesta vinculació), com acompanyar-los, com fer la primera trobada, els primers dies a casa, el primer any, què és el que necessiten, com començar l'escola, com explicar l'adopció al nen, com estar atents, anar cuidant i creant l'espai perquè quan arribi l'adolescència on es troba en un moment més conflictiu, de confrontació, amb la seva doble identitat, s'hagi cuidat i l'adolescent vegi que amb els pares es pot parlar d'aquest tema, les diferències interracials. (...) En aquesta etapa de l'adolescència perquè creuen que fan el que fan i deixen de fer, que tinguin present que com a pares tindran moments en els que estaran desconcertats i que s'han d'imaginar també com estaran els seus fills. Això és molt important, ser empàtic, ser flexible, i estar obert a les necessitats que van sorgint durant les diferents etapes. (TS:2)

Per tal de poder treballar tots aquests aspectes s'empren diferents eines que faciliten l'entesa, a la vegada que es desenvolupen un conjunt de dinàmiques que permeten transmetre tots aquests coneixements a les famílies adoptives. Com a eines s'utilitzen audiovisuals, lectures, i documents de teoria i experiències. Com a dinàmiques es facilita un espai on comparteixin els seus pensaments, les seves expectatives, i els seus prejudicis sobre l'adopció. També es

realitzen fantasies guiades a partir d'una situació, fet que facilita treballar els sentiments i fases dels dols.

...Es treballa molt amb audiovisuals, lectures, documents a nivell teòric i d'experiències, i s'intenta fer una formació molt experiencial, crear espais on puguin parlar de les seves creences, expectatives, prejudicis,... (...) També es treballa fent fantasies guiades on ells es posen en una situació, a partir d'aquí es treballa quins sentiments sorgeixen, i les diferents fases del dol. (TS:2)

Com a tècniques més específiques per preparar les famílies de cara a l'etapa adolescent es porten a terme jocs de rol on hi hagi la figura de l'adolescent, i també es reproduïxen vídeos on apareguin adolescents en moments de crisi, adults adoptats que expliquen la seva etapa adolescent, o pares adoptius que exposen un problema amb el que s'han trobat. Tot això s'acompanya d'informació sobre el que suposa l'adolescència i les característiques que ens podríem trobar en un fill adoptat. Després també es fan petits grups per treballar diverses problemàtiques que sorgeixen durant aquesta etapa, i es fan lectures diverses que donen lloc a debats. D'aquesta manera es treballen tots aquells aspectes que mantenen molta relació amb aquesta etapa: la recerca dels orígens, la doble identitat de l'adolescent, el vincle afectiu,...

...S'utilitzen diferents tècniques, des de role-playing en els que hi hagi un adolescent, a passar trossos de filmacions on surt un adolescent en crisi. Després es fan petits grups per treballar problemàtiques que puguin sorgir durant l'adolescència. (P:1)

...Fem un role-playing, fem la lectura d'un cas i a partir d'aquí fem analitzar el perquè, creem un espai de debat, passem documentals de persones adoptades que parlen de la seva adolescència, o pares adoptius que expliquen amb el que s'han trobat. Parlem també de la informació del que és en sí l'etapa de l'adolescència i quins trets diferencials ens podríem trobar amb un fill adoptat. Això ho treballem en un moment de la formació on es fa molt d'èmfasis en la adolescència, on parlem de la recerca dels orígens, la vivència de la doble identitat,... (TS:2)

...Ens hem trobat amb molts problemes de vincle, i passem algun vídeo sobre el tema del vincle. (TS:3)

5.1.2.4. ACOMPANYAMENT I SUPORT

Durant aquest procés s'ofereix un acompanyament i suport a les famílies amb l'objectiu de resoldre dubtes i reduir la possible angoixa que les famílies puguin presentar. Per tal de que les

famílies no se sentin qüestionades ja s'aclareix des d'un inici que la tasca dels professionals no té aquesta fita. Es procura orientar i disminuir la preocupació que poden tenir les famílies adoptives.

...Les famílies ja venen amb la idea de que seran qüestionades. Des del primer dia ho emmarquem, diem que entenem els sentiments, que no tenim intenció de qüestionar, sinó que vegin les diferències. Poder afrontar la realitat de la seva angoixa és molt important per les famílies, i nosaltres estem per reduir la seva angoixa, treballant-ho en el marc grupal. (...) També algunes famílies expliquen alguna situació més personal durant els moments de descans, i en aquest moment se'ls pot fer una orientació. (TS:3)

5.1.2.5. VALOR AFEGIT DEL TREBALL SOCIAL

Per una banda es destaca que en un procés com la formació no hi ha trets característics del treball social, només aspectes de l'adopció. D'altra banda, però, la importància de la xarxa de suport sí que s'esmenta com un aspecte al que com a treballadors socials li fem molt incís. No hi ha aspectes propis del treball social en la formació però sí que com a professionals del treball social es destaca un seguit d'informació rellevant, com la importància d'una xarxa per garantir l'acompanyament i també fer ús de serveis quan s'escaigui. Finalment sí que es fa èmfasi en el valor afegit que aporten els treballadors socials al tenir una formació específica per poder treballar amb grups.

...Com a treballadora social, incideixo molt en la importància de la xarxa de suport. La importància de que la família compti també amb la família extensa, amics, entitats, associacions, grups d'ajuda, la importància de la xarxa per tal de que estiguin acompanyats, de que tinguin un espai, de fer-ne ús d'altres serveis. Un ha de ser conscient de les seves limitacions i ha de tenir coneixement de que pot acudir a certs serveis si necessita ajuda. (...) També tenim una formació per poder treballar amb grups, portar un grup. (TS:2)

...En la formació no hi ha elements propis dels treball social, al igual que no hi ha elements propis de la psicologia o la pedagogia. Hi ha el que serien elements propis de l'adopció. (TS:3)

5.1.2.6. ELS CANVIS EN LA FORMACIÓ

Darrerament hi ha hagut un seguit de canvis pel que fa al procés de formació. Mesos enrere la preparació a les famílies es feia d'una forma més compactada en un divendres i un dissabte pel matí. Actualment es disposa de més temps per a que tothom pugui reflexionar, i aquest canvi s'ha realitzat precisament amb l'objectiu de que d'aquesta manera es pugui formar millor a les

famílies i a les persones interessades en adoptar. Amb aquest desenvolupament poden assimilar-ho tot amb més temps, poden aprofundir en les explicacions i el contingut que es treballa en les sessions, i en poden parlar amb les seves famílies. A més, se'ls pot encomanar alguna tasca a realitzar entre cada sessió, com per exemple alguna lectura, i amb tot aquest temps poden assimilar més bé tota la informació que reben.

...S'ha fet un canvi amb l'objectiu de preparar millor a les famílies. Abans es feia tota la formació en un divendres i un dissabte al matí. Abans era amb molt poc temps, molt just, era molta informació per la gent, no podien assimilar-ho tot, hi havia masses conceptes, masses explicacions, i no donava temps d'aprofundir més en com s'havien sentit ells mateixos en veure un vídeo o en explicar històries. (TS:4)

5.1.3. VALORACIÓ/ESTUDI DE LA IDONEÏTAT

5.1.3.1. IMPORTÀNCIA I OBJECTIUS

La valoració d'idoneïtat es porta a terme perquè tenir una família és un dret dels infants, i per tant ha d'haver uns professionals que s'encarreguin de valorar si aquella família té desenvolupades les capacitats parentals indispensables per atendre les necessitats que pugui presentar l'infant adoptat. L'adopció és una mesura de protecció, i ha d'haver uns professionals experts en adopció que mitjançant la valoració d'idoneïtat donin garanties a la societat d'aquesta mesura de protecció.

Les capacitats parentals que es valoren en l'adopció són entre moltes altres un bon desenvolupament d'empatia, una tolerància a la frustració, una flexibilitat, una capacitat d'acceptar diferències, de saber treballar els conflictes, etc. Per tant, qualsevol indicatiu que indiqui que una persona o família és incapaç d'entendre les necessitats de l'infant i infravalora els trencaments que ha tingut, és equivalent a una no idoneïtat.

Després la valoració d'idoneïtat també té com a objectius assegurar una estabilitat en tots els sentits: econòmica, laboral, de vivenda i familiar. Hi ha aspectes inestables que s'han de detectar, com per exemple el no desig d'adopció per part d'un membre de la família, o la manca d'un dol ben elaborat a causa de la impossibilitat de tenir fills biològics, etc.

...La valoració d'idoneïtat és important perquè estem parlant del dret dels nens a tenir família. El que toca als professionals és valorar si la família amb la que aniran es la més adient per ell. (TS:2)

...Té a veure amb el marc legal i social, ja que l'adopció és una mesura de protecció. Per tant, si la societat ha de donar garanties a que aquesta mesura de protecció sigui efectiva, ha de poder garantir d'alguna manera (i la manera amb que s'ha pensat és amb la valoració d'idoneïtat) que aquells pares que s'ofereixen per l'adopció, puguin garantir la protecció en termes generals d'aquell infant que li sigui assignat. Per garantir això s'ha establert aquest procediment de preparació i valoració, i dintre de la valoració el que es pretén és valorar les capacitats parentals d'aquests pares per portar a terme una adopció (com ara una capacitat d'empatia extra, una capacitat de tolerància a la frustració, una flexibilitat, una capacitat d'acceptar les diferències, de saber gestionar els conflictes, etc.) i també cobrir les necessitats especials d'aquests nens. (P:1)

...La valoració d'idoneïtat és important perquè si ens trobem amb una família o una persona que realment no pot entendre les necessitats del nen, llavors no és idònia. Una persona que minimitzi els trencaments, i que no entengui que el trencament en les primeres etapes de la vida repercutiran per sempre, no és apta per a una adopció. D'altra banda, també cal valorar que hi hagi un bon dol elaborat per la incapacitat de tenir fills biològics, s'ha de valorar que l'adopció la vulguin els dos membres de la parella, de que valorin la filiació adoptiva igual que si fos una biològica per tal de que no pensin que quan hi hagi problemes el nen pot retornar a un orfenat,... (TS:5)

...També és important que hi hagi estabilitat en tots els sistemes: econòmic, laboral, vivenda, i familiar. (TS:3)

5.1.3.2. PROFESSIONALS

Cada ICIF té les seves preferències en quant a l'estudi de la idoneïtat. En tot cas és condició *sine qua non* que la valoració la porti a terme un treballador social i un psicòleg, però tal i com es pot comprovar, en una ICIF també hi ha incorporada la figura del pedagog. També es pot observar que en alguns casos les tasques de cada professional estan separades, però en d'altres ICIF elaboren la valoració de forma conjunta, on inclús els dos professionals assisteixen al domicili de la família o persona que vol adoptar.

...Nosaltres fem l'estudi, una psicòloga i una treballadora social. Una fa l'entrevista i l'altra anota i ajuda. Amb 2 es treballa millor. A la visita a domicili també hi anem tots dues. (TS:1)

...Hi ha aspectes més de perfil, trets de la personalitat que el fa el psicòleg, i la part més sociolaboral, oci i salut la fa el treballador social. Després hi ha altres apartats que poden fer un

o l'altre: la història familiar, la motivació o el perfil del menor. Al domicili, quan hi ha un nen, anem la treballadora social i la psicòloga. (TS:2)

5.1.3.3. DESENVOLUPAMENT

S'elaboren, cada dues setmanes, un mínim de 5 entrevistes d'una durada d'entre tres quarts d'hora i dues hores, segons cada ICIF. Aquesta periodicitat també té la funció de que les entrevistes reflexionin sobre el que s'ha parlat entre trobada i trobada.

...Durant tot aquest procés d'avaluació hi ha un mínim de 5 entrevistes que venen marcades. (TS:2)

...Aquestes entrevistes es van fent cada 2 setmanes perquè la família pugui reflexionar. (...) La durada és com a mínim de tres quarts d'hora i com a molt de 2 hores. (TS:3)

Les entrevistes que es porten a terme van molt condicionades al funcionament de cada ICIF. Tot i així, en totes elles es concerta una primera trobada que consisteix en una entrevista d'acolliment on es prepara a les famílies explicant el procediment que es portarà a terme durant l'estudi. Segons cada ICIF aquesta entrevista la porten els professionals que es creuen oportuns, per exemple en una la porten a terme la psicòloga i la treballadora social de forma conjunta. En aquesta mateixa es parla del nombre d'entrevistes, la confidencialitat, la informació necessària, l'informe d'idoneïtat,... per tal de que les famílies es situïn. En una altra ICIF es centren més en treballar la història familiar i individual, i també la motivació que tenen per voler adoptar.

...A l'estudi fem una primera entrevista d'acollida que la fem la psicòloga i la treballadora social juntes per explicar el procés: quantes entrevistes hi haurà, quina informació necessitem, garantim la confidencialitat, expliquem en què consisteix l'estudi, en que consisteix el certificat d'idoneïtat i l'informe... és per situar a les famílies i preparar les dates de les properes entrevistes. (TS:5)

...Durant la primera parlem de la història familiar i personal, i parlem també de la motivació. (TS:3)

A continuació, cada ICIF estructura 3 entrevistes segons el seu propi criteri. En una ICIF, l'entrevista que es porta a terme després d'aquesta primera d'acolliment la realitza la treballadora social, la qual es dedica a treballar la història familiar. Treballa les relacions entre

la família, el passat de la mateixa, quins valors consideren positius i quins negatius per tal de repetir exemples amb els seus fills o no, etc.

...Després jo faig la història familiar. Els explico el que necessito saber, i quin és l'objectiu de l'entrevista. Dibuixo, en un DIN-A3, un genograma amb la família del senyor i la família de la senyora, i treballo a partir del mateix genograma. M'interessa veure amb quins valors han crescut, de quin tipus de família venen, si s'han sabut diferenciar o no d'aquests valors, que facin una autocrítica, si els ha anat bé, quins exemples repetiran amb el seu fill, què no voldran repetir,... (TS:5)

Una altra entrevista que es porta a terme és la psicològica, la qual es realitza posteriorment a la d'acollida o bé com a tercera entrevista, segons l'estructura de cada ICIF. En aquesta entrevista es treballen aspectes relacionats amb la personalitat de la família o persona que vol adoptar, l'estabilitat emocional i psicològica (es pot passar un test si s'escau), les relacions de parella i els antics conflictes que han tingut, com s'han solucionat i la seva possible repercussió,...

...La tercera és la psicològica i és més de característiques de personalitat, motivació, per què volen adoptar. (TS:5)

...La psicològica mira els temes de relació de la parella, de l'estabilitat emocional i psicològica. Si s'ha de passar algun test el passem aquí. Quins problemes heu tingut com a parella, com els heu solucionat, a nivell de parella ha repercutit,... I després temes de personalitat: *qui sóc jo, per què sóc així...* (TS:3)

La quarta entrevista que es realitza, en el cas d'una ICIF, la torna a fer la treballadora social, i acudeix al domicili de la família. En el cas de que es requereixi també podria acompanyar-la la psicòloga. En d'altres ICIF aquesta tasca es desenvolupa en la tercera entrevista. Aquí es treballen les condicions i estabilitat en varis nivells: habitatge, econòmic, laboral, salut i familiar. S'observa molt que cap d'aquests nivells repercuteixi negativament sobre l'infant, i acudir al domicili també permet valorar les relacions entre tots els membres de la família, el vincle i el rol de cada membre familiar. Tot i així es fa èmfasi en que la tasca que s'exerceix per part dels treballadors socials no consisteix en qüestionar a les famílies, sinó en que elles mateixes reflexionin sobre les condicions que presenten i decideixin si han de modificar algun aspecte o no.

...Es farà a domicili i la farà el treballador social. Aquí treballem les condicions de l'habitatge, la situació econòmica de la família, els demanem que ens facin un llistat d'ingressos i despeses per a que així podem valorar si tenen solvència, si realment hi han pensat, quins estalvis tenen per gestionar el procediment,... No és tant qüestionar si tenen o no tenen, sinó perquè reflexionin quines despeses estan fent ara i què hauran de reajustar. (...) Després parlem del tema d'estabilitat laboral i de salut per tal de veure si algun desordre o malaltia pot repercutir a l'hora de tenir un fill. (...) Un aspecte important de les visites a domicili és que si hem de veure un altre membre de la família el veiem aquí. En el domicili es mira molt la interacció entre els membres de la família, la importància del vincle, el rol que assumeix cada membre de la família,... (TS:3)

...Després hi ha la visita a domicili, que la faig jo sola, excepte si veu que hi ha algun tema on creu que necessita ajuda o si hem de dir coses que preferim dir-les tant la psicòloga com jo llavors anem totes dues. (TS:5)

En algunes ICIF aquesta quarta entrevista va destinada a treballar aspectes més educatius, i la realitza la pedagoga. Es treballa el perfil de l'infant i les capacitats dels pares per adoptar un nen d'una edat en concret. A la vegada també es treballa quin model educatiu tenen pensat per a l'infant i la planificació en el seu moment d'arribada.

...En aquesta entrevista la pedagoga treballa molt el perfil de l'infant, per veure si estan preparats i capacitats per un nen d'una determinada edat. També es treballa el model educatiu que es vol seguir amb els fills i la planificació del que es farà quan arribi aquest infant. (TS:3)

Finalment es porta a terme una entrevista devolutiva, on es reuneixen els diferents professionals de la ICIF i on es retorna a la persona o a la família tot el que s'ha valorat durant l'estudi. Se'ls exposa quina serà la seva proposta en l'informe de idoneïtat que realitzaran.

...Finalment hi ha l'entrevista devolutiva que tornem a fer juntes i és on retornem tot el que hem vist al llarg de l'estudi. Expliquem si la nostra proposta serà d'idoneïtat o no. Expliquem també les seves potencialitats que hem detectat i les parts més rellescoses que caldria treballar més. (TS:5)

Pot donar-se el cas de que es requereixin més de 5 entrevistes abans d'enviar l'informe d'idoneïtat, ja sigui perquè no s'ha vist algun membre de la família, o dubtes i aspectes que s'haurien de treballar, o un perfil de menor que no encaixa amb la família i els seus recursos.

Durant aquest període d'allargament es treballa en profunditat per tal de concloure si la família és idònia.

...El procés de valoració es pot allargar depèn de si hi ha més membres de la família que no hem vist el dia que havíem de veure, o si se'ns generen dubtes, si hi ha aspectes que s'han de seguir treballant, o si volen un perfil de menor que no els encaixa amb la família que són i amb els recursos que tenen. Demanem reflexió i fem més entrevistes per poder fer un treball profund i decidir al final si els veiem idonis o no. Per aquests aspectes es poden anar allargant les entrevistes. (TS:3)

5.1.3.4. L'INFORME D'IDONEÏTAT

L'informe d'idoneïtat està estructurat de la mateixa manera per totes les ICIF, i ha de reunir la història familiar, el tema econòmic-social-laboral, les característiques de personalitat del demandant, la motivació i projecte adoptiu, i el perfil del menor.

...Informe té el mateix format per part de totes les ICIF, i ha de tenir com a punts concrets: Història familiar; situació econòmica, laboral i de salut; característiques de personalitat i dinàmica relacional de la persona sol·licitant; motivació i projecte adoptiu; perfil del menor que s'acorda entre la família i la ICIF. (TS:4)

Els psicòlegs, treballadors socials i pedagogs de l'ICAA tenen la funció de revisar que aquest informe estigui complet, i posteriorment ho valora el comitè tècnic de Barcelona, un grup conformat per diferents professionals (entre ells treballadors socials). És aquest comitè qui acaba emetent el certificat d'idoneïtat o no idoneïtat.

...Quan a l'ICAA fem la revisió dels certificats d'idoneïtat ho fem treballadors socials, psicòlegs o pedagogs, independentment. (TS:4)

...El comitè tècnic de Barcelona és el que acaba emetent el certificat d'idoneïtat. (TS:5)

...És un grup d'experts de totes les disciplines (psicòlegs, treballadors socials,...). Aquest comitè es reuneix periòdicament i és el que acaba d'estudiar i valorar tots aquests expedients. Ells són els que emetran la resolució d'idoneïtat o no idoneïtat. (TS:4)

La família des de que presenta la sol·licitud de formació, rebrà en un període no superior a 8 mesos la resolució idònia o no idònia. I un cop finalitzat aquest estudi les famílies queden en una llista d'espera en la borsa de famílies de la Generalitat de Catalunya.

...Hi ha 8 mesos com a màxim des de que comencen el primer dia presentant la sol·licitud a l'ICAA fins que l'ICAA dona la idoneïtat. (TS:3)

...Aquestes famílies passen a la borsa de famílies que té la Generalitat, a la llista d'espera. (TS:1)

5.1.3.5. ACOMPANYAMENT I SUPORT

Durant aquest temps d'espera entre que les famílies reben certificat d'idoneïtat fins que arriba l'infant, se'ls ofereixen una sèrie de facilitats per tal d'acompanyar i brindar suport, resolent dubtes o qüestions diverses. També, si la família ho demana, es fan repassos de la formació sense cap cost, ja que tants anys d'espera suposa que obliden el que es va treballar en la preparació.

...La família es pot adreçar si tenen algun dubte o qüestió a fer a nivell de suport durant aquest temps d'espera. (TS:2)

...Hi ha famílies que es troben en espera de fa molts anys i a vegades reben una trucada on ens diuen que ja no recorden pràcticament el que es va explicar a la formació. Llavors venen i preparem el cas de primera trobada, el cas del viatge, etc. És un servei que ofereix la mateixa entitat i no té cost econòmic, es fa un repàs del que es va dir a la formació. (TS:5)

D'altra banda, també s'ha de tenir en compte que quan es realitza el procés d'estudi també s'acompanya a les famílies més enllà d'avaluar els diferents aspectes que demana l'informe d'idoneïtat. Es treballa la motivació de les famílies per tal de que aquestes valorin si se senten preparades per l'adopció o no.

...Aquesta valoració suposa un acompanyament, està clar que és un procés avaluatiu, però nosaltres també oferim la possibilitat de fer una reflexió conjunta sobre les motivacions que han fet que arribin a prendre aquesta decisió, si és el moment idoni, ... (TS:2)

...L'acompanyament que els fem nosaltres és per a que ells mateixos amb la seva pròpia reflexió se n'adonin de si estan o no estan preparats encara per l'adopció. (TS:3)

5.1.3.6. VALOR AFEGIT DEL TREBALL SOCIAL

Es destaca que un treballador social aporta, en el procés d'estudi, una valoració de les famílies des d'una visió més social-familiar, més de xarxa a nivell de sistemes. Tot i així, al desenvolupar-se en una institució on es treballa de forma sistèmica moltes funcions del

treballador social es veuen solapades amb d'altres professionals. S'expressa des de totes les ICIF que resulta molt complicat separar els professionals, ja que tots treballen de forma conjunta i en equip. En tot cas, sí que es fa èmfasi en que les tècniques que un treballador social té alhora d'elaborar i portar una entrevista són fruit de la seva formació en aquesta disciplina i que no deixa de ser una aportació del treball social en aquesta tasca. Amb aquestes habilitats un treballador social arriba a acords amb la família, estableix plans de treball conjunts, i també és capaç d'orientar, assessorant també els serveis que té la família a la seva disponibilitat.

...Aportem una part més social, més del sistema familiar. El psicòleg està més centrat en els aspectes de personalitat, tot i que com treballem amb un model sistèmic es barreja bastant i els psicòlegs també tenen una visió clara dels sistemes familiars. Però la part més quotidiana potser la porta més el treballador social, i els altres professionals la part més clínica. (TS:5)

...La treballadora social ha de fer la visita a domicili i té aquesta part del perfil sociolaboral de la persona. (...) Hi ha moltes funcions que realment es solapen, i hi ha algunes coses que són difícils de separar. Crec que com a treballadors socials la nostra aportació és més fer una visió més de xarxa a nivell de sistemes i del sistema família enganxat a d'altres sistemes. També crec que tenim una formació amb bones tècniques alhora de fer entrevistes, com fer-la, com elaborar-la. (TS:2)

...Des del treball social es treballa arribant a acords amb la família, fent un pla de treball conjunt, i parlar a veure si se'n adonen d'això o no,...(TS:2)

...Una tasca del treballador social és assessorar a quins altres serveis pot acudir, podem orientar. (TS:1)

5.1.4. SEGUIMENT

5.1.4.1. IMPORTÀNCIA I OBJECTIUS

Els seguiments que es porten a terme venen marcats, però aquestes entrevistes van més enllà d'un control. Els professionals ofereixen en aquest espai una ajuda a les famílies i és important per tal de que puguin reflexionar sobre els aspectes a millorar.

...Hi ha uns seguiments obligatoris, però nosaltres veiem important aquest altre espai on intentem ajudar a les famílies per tal de que reflexionin sobre les seves llacunes. (TS:3)

5.1.4.2. PROFESSIONALS

És indistint els professionals que portin a terme els seguiments a les ICIF. Tant els poden realitzar els treballadors socials com els psicòlegs.

...Els seguiments els podem fer els treballadors socials o els psicòlegs. (TS:2)

5.1.4.3. DESENVOLUPAMENT

Cal diferenciar entre el desenvolupament dels seguiments a nivell d'adopció nacional i a nivell d'adopció internacional. En el cas del primer, aquests seguiments es porten a terme amb una freqüència que va lligada a les necessitats de l'infant o adolescent. En el cas d'infants de més edat o adolescents, els seguiments solen ser més freqüents que en el cas dels infants més petits. Les visites s'adapten a les necessitats que presenten les famílies, però és indispensable que cada 6 mesos es presenti un informe de seguiment a la Fiscalia de Menors.

...La freqüència depèn de l'edat del nen i les necessitats de les famílies. Cada 6 mesos s'ha de fer un informe de seguiment i enviar-lo a la Fiscalia de Menors. Quan el nen comença la convivència s'hi va quan fa 15 dies que està a casa, després s'hi va al mes i mig, i després als 6 mesos. A partir de llavors les entrevistes es fan depenent de les necessitats. (...) Quan són nens més grans les visites son més freqüents, poden ser mensuals, cada dos mesos al principi,... quan veiem que tot funciona llavors cada 6 mesos, però depèn de cada cas. (TS:1)

A nivell internacional cada país marca el nombre de seguiments que s'han de realitzar. El mínim és de 4 seguiments i el màxim és anual fins als 18 anys. El que sí que es compleix en tots els països és que es solen fer més visites durant els primers mesos d'adopció i després cada cop hi ha més espai entre entrevista i entrevista.

...Cada país té els seus criteris d'uns seguiments que s'han de dur a terme, i són obligatoris. La freqüència són mínim 4 seguiments semestrals (Xile), i màxim fins als 18 anys anuals (Etiòpia/Rússia). En el cas de Xina és un seguiment al mes d'arribada, als 3, als 6, a l'any, als dos anys, i als tres anys. On més es concentra és als primers anys, els primers seguiments que estiguin més junts, i després que de mica en mica es distanciïn. (TS:2)

La durada de les entrevistes és igual que les de l'estudi: mínim tres quarts d'hora i màxim dues hores.

...Tant pot ser tres quarts d'hora, com una hora i quart, com dues hores. El que requereixi la família. (TS:2)

En aquestes entrevistes es pretén observar quines conductes de l'infant preocupen a la família, i treballem amb ella l'origen que poden tenir. També es treballen les estratègies que poden posar en pràctica i la manera calmada de lidiar amb els problemes partint d'un posicionament adient.

...La metodologia d'acompanyament, on s'observa molt què preocupa a la família i com ells es posicionen davant una conducta del nen. Ens remetem a la procedència que té i es mira quines estratègies utilitzen ells davant determinats comportaments, i sobretot que els pares puguin estar calms. (TS:1)

5.1.4.4. PAUTES I ESTRATÈGIES PER TREBALLAR AMB LES FAMÍLIES L'ETAPA ADOLESCENT

Per treballar l'etapa adolescent dels infants adoptats es treballen amb les famílies, i també amb els adolescents, diferents conflictes que els hi afecten, com ara la recerca dels orígens, la manca de seguretat, la identitat, les angoixes, etc. Els treballadors de les ICIF parteixen de tècniques com l'entrevista amb els pares, l'exposició de casos pràctics i treball a partir de dibuixos i redactats de l'adolescent per tal de que es treballin tots aquests conflictes. Es pretén que la mateixa família parteixi des d'un altre punt de vista, que s'enforteixi el rol com a pares, i se'ls orienta en la comprensió, mitjançant l'exercici d'empatia i recomanant l'anticipació dels pares davant futures necessitats de l'adolescent. També es recomana llegir lectures o acudir en d'altres serveis si s'escau.

...Al haver seguiments fins els 18 anys ens trobem famílies que venen amb els fills adolescents. Treballem a partir de l'entrevista. En els seguiments també aconsellem explorar bibliografia, i si veiem la necessitat d'un major acompanyament derivem a un servei postadoptiu. (TS:2)

...Parlem amb els pares, ja que és una etapa on es replantegen molt el tema dels orígens i busquen per la xarxa, i és millor que ho faci acompanyat que no pas d'amagat. Parlem també com entenen les famílies les adoptives el fet d'adoptar. Han de comprendre que adopten no només el nen sinó també tot el que porta. (...) També ho fem amb casos pràctics. Els hi passem de conductes que són pròpies de l'adolescència per a que vegin les relacions, i dediquem força temps en fer-ho. (...) S'ha de treballar la seguretat, encara que el nen digui que vol marxar, doncs se li ha de dir tot el contrari perquè se senti segur. (TS:1)

...Treballem el procés de la formació de la identitat, les angoixes que poden tenir de no saber d'on ve i qui són els seus pares. Treballem que els pares ells mateixos es puguin anticipar i li ofereixin al seu fill la possibilitat de que li preguntin sempre que tinguin la necessitat. (TS:3)

...L'adolescència és una etapa difícil, però a nosaltres ens agrada molt fer l'exercici de que empatitzin, que es posin en el lloc de l'adolescent i que entenguin la necessitat d'omplir buits sense que se sentin qüestionats. Perquè quan l'adolescent fa preguntes sobre els seus orígens els pares adoptius dubten de si no l'han sabut educar bé o estimar bé. Treballem amb la família que no ha de trontollar el seu rol com a pares, sinó enfortir-se. (...) A vegades demanem que l'adolescent pugui fer un redactat o un dibuix per treballar-lo amb els pares i que així entenguin com se sent el seu fill. I amb això que a la vegada el fill s'adoni de com se senten els pares quan ell actua de certa manera. (TS:5)

5.1.4.5. ACOMPANYAMENT I SUPORT

Es fa molt d'èmfasi per part de les treballadores socials de les ICIF que el procés de seguiment és un espai clarament d'acompanyament i suport. Són marcs d'ajut i de reflexió que s'ofereixen a les famílies per tal d'ajudar a reforçar els punts febles. Es treballa la comprensió dels pares davant les conductes dels seus fills, es destaca la importància del vincle, i s'afavoreix a que desenvolupin l'empatia suficient per posar-se en el lloc de l'infant.

...Més enllà de que aquests seguiments consisteixen en fer un informe, és un espai per les famílies per a que puguin treure-li partit. Creem espais de reflexió davant les situacions, recollim les actuacions. Observem quina lectura fan els pares del comportament del nen. (TS:2)

...Tot i que és un seguiment que es demana per part de cada país d'origen, nosaltres intentem que també sigui un marc d'ajut, d'acompanyament, de reflexió per la família, perquè pugui adonar-se dels punts febles o els punts forts i reforçar-los o cobrir els buits. (TS:3)

...Dintre del seguiment fem un acompanyament i un suport. Preguntem com estan vivint l'adaptació, com creuen que va, treballem la comprensió de les problemàtiques, com va la confiança, la construcció del vincle, amb què tenen a veure les actituds i els comportaments del nen,... Fem que es posin en el lloc del nen, que compreguin el per què de l'actitud i quin significat té. (TS:5)

D'altra banda també s'ofereixen una sèrie de facilitats a les famílies per tal de que si necessiten una atenció extra per part dels professionals, aquests les atenen. Ara bé, si es tracta d'un seguiment més continuat es deriva a un servei de postadopció, informant que des de

l'ICAA tenen un servei públic on els oferiran fins a 4 trobades, però si en necessiten més hauran d'acudir a un servei de postadopció privat.

...Entre seguiment i seguiment poden trucar per telèfon, i si és una consulta que es pot resoldre per telèfon es resol. Si és més complex doncs quedem un dia i anem a casa. (TS:1)

...També queda obert a que si entre seguiment i seguiment si es vol fer un truc doncs s'atén per alguna consulta en concret. Ara bé si la persona vol un seguiment més continuat ja és un altre tipus de servei, des del Servei d'Atenció Postadoptiva de l'ICAA s'oferirà fer fins a 4 trobades, però si necessiten de més continuïtat potser s'han d'adreçar a un servei de postadopció privat. (TS:2)

5.1.4.6. VALOR AFEGIT DEL TREBALL SOCIAL

Totes les treballadores socials entrevistades manifesten que aporten una visió sistèmica, ja que tenen en compte tota la família i la connexió de la mateixa família amb tot el seu entorn. Es desenvolupa un treball individual, familiar i comunitari, responent a demandes d'ajuda, fent coneixedors als usuaris tant dels seus recursos i capacitats com de les seves limitacions. De cara al infant/adolescent es realitzen tasques que afavoreixen a la seva adaptació i integració. I tot aquest treball que es duu a terme per part de treballadores socials ve facilitat gràcies a les tècniques que posen en pràctica, fent ús de l'entrevista, dibuixant i treballant a partir del genograma com a eina d'ús comú entre treballadors socials i partint d'una base empàtica com habilitat indispensable.

...El treballador social aporta la visió de la intervenció individual, familiar i comunitari. (...) Com a treballadors socials aportem una visió més del sistema de tota la família, mostrant com l'actuació d'un té efecte sobre tots. (...) Connectem el que és el dia a dia, de la manera de fer, amb com es relacionen amb la resta de la família, com utilitzen el seu temps d'oci, com els seus projectes vitals venen de lo laboral, què representa per ells... connectar més enllà del que seria el caràcter de la persona. (...) La visió sistèmica que aporta el treballador social és pròpia d'ell, aportant una visió més macro, tenint present la família connectada amb l'escola, amb la família extensa, amb la xarxa, el moment econòmic, social, l'entorn laboral,...(...) El treballador social incideix més amb la demanda d'ajudar, el coneixement dels propis recursos i limitacions, de competències i capacitats que com a pares i com a mares han de poder activar. (TS:2)

...Potser des del treball social la perspectiva és més sistèmica-constructivista i llavors mirem l'adaptació dels nens en tots els sistemes (escola, habitatge, família, família extensa, relació

amb els iguals, de coneixement...). El treballador social treballa molt amb el que es l'adaptació i la integració, i per treballar això has de mirar tots els sistemes. (TS:3)

...El treballador social una altra visió, la part social, la xarxa que les persones tenen al seu entorn, els recursos amb els que es poden comptar. (TS:1)

...Aportem una part més del sistema familiar. El tema del genograma el faig de forma molt exhaustiva, i treballo sobre aquest genograma per veure les relacions entre els diferents sistemes familiars i com interactuen. (...)Després utilitzo les tècniques d'entrevista, i intento empatitzar amb la família. (TS:5)

De forma més concreta, el valor afegit per part dels treballadors socials de cara a les famílies per tal de que aquestes puguin afrontar l'etapa adolescent dels seus fills adoptats va molt en relació a tot el que ja s'ha aportat. Específicament per aquest aspecte, les professionals entrevistades a les ICIF han fet molt d'èmfasi en tres aspectes: la importància del treball en xarxa, l'assessorament i orientació, i la prevenció.

El treball en xarxa és important per a que les famílies estiguin assabentades de quins recursos pot requerir el seu fill en l'etapa adolescent.

...El tema del treball en xarxa, la xarxa del territori que pugui necessitar l'adolescent, centres civils, activitats que li vagin bé. (TS:1)

Desenvolupant un assessorament i orientació, els treballadors socials poden ajudar a les famílies a enfrontar l'etapa adolescent dels seus fills i a actuar davant certs comportaments en base a unes estratègies que es poden facilitar com ajut. El treballador social també pot esdevenir en una figura que tradueixi els comportaments dels adolescents, apropant així els pares a la seva comprensió. De cara als adolescents se'ls ofereix un espai per a que entenguin que la situació difícil per la que passen és normal, que no són els únics i que no es troben sols.

...Crec que com a TS podem aportar assessorament i orientació sobre com enfrontar-se a l'adolescència dels fills, algunes estratègies que com a pares poden utilitzar sobre determinats comportaments, oferir un espai de reflexió en els seguiments, poder fer de traductors de certs comportaments o actituds que poden manifestar els fills, apropar els pares al que suposa l'etapa adolescent, recordar-los que això es va treballar en la formació i parlar de les necessitats que tenen en aquesta etapa. Es procura que la família li doni voltes a les actituds que té el seu fill. (...) A l'adolescent crec que se li ofereix un espai on se li demostrï que hi ha molts adolescents que es troben en la seva situació i que no saben com portar això endavant,

que estan inquiets, però no estan sols, i això pel que estan passant és normal. (...) L'espai i la intervenció és el que podem oferir, posar en context als pares i amb els adolescents fer-los saber que el que els hi passa forma part del procés, que és un procés que és difícil i complicat. (TS:2)

L'últim aspecte que s'ha destacat és que els treballadors socials actuen també des de l'àmbit preventiu, anticipant-se a les possibles problemàtiques que puguin sorgir en l'etapa adolescent. S'ofereixen pautes de com posar límits, com treballar el tema dels orígens, i la doble identitat, entre d'altres. Partint del coneixement que es té de la postadopció això es pot fer.

...Anticipar-se al que pot venir, i donar pautes de com marcar límits, com integrar els orígens, la doble identitat... (TS:3)

5.2. SERVEI D'ATENCIÓ POSTADOPTIVA

5.2.1. IMPORTÀNCIA DEL SERVEI

Des del Servei d'Atenció Postadoptiva, entenent-lo aquest com a públic, es destaca la importància del servei per tal de que s'ofereixi un acompanyament, orientació i assessorament en moments de dubtes i dificultats que puguin presentar les famílies adoptives. Es pretén brindar un servei proper i àgil, on es facilitin recursos per potenciar l'autonomia de les famílies, de manera que no esdevingui un servei del qual siguin dependents.

...És important que s'acompanyi a les famílies en les dificultats i dubtes que puguin tenir en qualsevol moment del cicle vital de la postadopció del seu fill. I també és important que aquest recurs sigui proper, àgil, i sigui públic. Però no ha de ser tampoc un servei on la família es pugui enganxar sinó un servei que doni recursos pel funcionament autònom de la família. Creiem que el servei ha de ser-hi, un servei d'orientació i assessorament a totes les famílies en qualsevol moment, però que ha de ser puntual per a que la família pugui tirar endavant per si mateixa i normalitzar la situació. (P:1)

5.2.2. PROFESSIONALS

Els professionals que formen part del Servei d'Atenció Postadoptiva són normalment psicòlegs i treballadors socials. Però el fet de que la majoria de demandes sol·licitades per part de les famílies vagin més encaminades a problemes a nivell psicològic suposa que els professionals que les atenguin hagin de tenir experiència en aquest àmbit.

...En aquests moments en el Servei d'Atenció Postadoptiva públic hi ha diferents tipus de professionals: normalment psicòlegs i treballadors socials. (...) La realitat de les demandes de postadopció, almenys la gran majoria, estan molt immerses amb molta problemàtica psicològica: problemes de comportament dels nens, problemes psicològics, problemes emocionals... per tant la idea és que els professionals tinguin una certa experiència en aquests àmbits. (...)

Tot i així la figura del treballador social no queda relegada, ja que el que més es destaca en el Servei d'Atenció Postadoptiva és que el professional que atengui a les famílies sigui un expert en adopció, independentment de la formació prèvia. Tenint en compte que la tasca que desenvolupen consisteix en un acompanyament i suport, i no un tractament, qualsevol professional expert en l'adopció pot desenvolupar aquesta feina.

...El professional del servei no té perquè ser un treballador social, un psicòleg o un pedagog, sinó que bàsicament ha de ser un expert en l'adopció per poder orientar i assessorar en qualsevol moment del procés evolutiu de l'adopció. (...) No hi ha especificitat per part del treballador social o el psicòleg que pugui orientar des de l'àmbit específic de la seva professió. Sinó que és des de l'experiència del coneixement en l'adopció i en concret en postadopció. (...) La tasca que realitzen és una tasca d'acompanyament i de suport. No està definit com un servei de tractament, sinó d'orientació per part d'experts en l'adopció. (P:1)

5.2.3. DESENVOLUPAMENT

La tècnica que es porta a terme són les entrevistes. Des del servei públic s'ofereixen de forma gratuïta un màxim de 4 sessions, tot i que la gran majoria de demandes es resolen amb la primera entrevista. En el cas de que es requereixin més de 4 entrevistes es deriva a un centre especialitzat extern o a un servei de postadopció privat, ja que llavors la demanda no té un propòsit orientatiu.

...El servei parteix d'una perspectiva d'orientació, acompanyament i assessorament amb un màxim de 3-4 entrevistes. La gran majoria de les consultes, un 50%, es resolen amb 1 entrevista. Quan no es resol aquella demanda amb aquest interval de 4 entrevistes el que es fa és una derivació a un altre centre especialitzat, ja que llavors la demanda no és d'orientació i assessorament. (P:1)

...Disposen de 4 sessions de forma gratuïta, però no vol dir que les facin servir totes. A vegades amb una o dues en tenim prou, i en d'altres casos el que fem és derivar a un servei extern o al

servei de postadopció privat que tenim aquí. Si continuen al servei de postadopció privat es continua amb una feina que ja han començat i que requereix una mica més de temps. (P:2)

La periodicitat de les entrevistes és entre dos i tres mesos, en funció de les demandes que presenten les famílies. En algun cas, per treballar alguna problemàtica s'encomana alguna tasca a realitzar, i es deixa passar un temps per tal de veure si s produeix un canvi.

...La freqüència també depèn, al cap de dos-tres mesos. Depèn de les problemàtiques o a vegades també donem alguna tasca o orientació que han de portar a terme per veure si això dóna lloc a un canvi, llavors es deixa passar un temps determinat. (P:1)

I la durada és, tant en el servei públic com privat, d'una hora a una hora i mitja.

...La durada de les entrevistes varia, però pot ser entre una hora i una hora i mitja. (P:1)

...La durada és d'una hora, hora i mitja. (P:2)

Al inici de la primera entrevista es dedica un espai a una presentació, on s'aclareix l'objectiu i les funcions del servei. Això es porta a terme perquè les famílies no elaborin falses expectatives sobre el que el Servei d'Atenció Postadoptiva els proporcionarà. Després, al llarg de l'entrevista s'ofereix una orientació i un assessorament que ja pot ser suficient per a la demanda que presentava la família. Ara bé, en algun cas també es donen orientacions per posar en pràctica o hi ha la possibilitat parlar amb el fill, fets que suposen que hi hagi més d'una entrevista. Es considera important parlar amb els fills sobretot en les etapes preadolescent i adolescent, i també fer-ho separatament de la família.

...En la presentació s'intenta deixar clar a la família quin és l'objectiu i funcions del Servei d'Atenció Postadoptiva perquè no entrin en falses expectatives. (...) El primer contacte de la situació problemàtica que presenta la família és en aquesta entrevista, i dóna lloc a que ja puguis fer una primera orientació i assessorament i amb això ja n'hi ha prou. Però a vegades es dóna una orientació que han de posar en pràctica i deixes un temps per veure si això ha funcionat o no amb el seu fill. També hi ha la possibilitat, sobretot preadolescents o adolescents, de que en una segona o tercera entrevista es vegi al noi o la noia. Bàsicament la intervenció es fa sobre el pare o la mare però a vegades també és important parlar amb el nen o la nena quan son preadolescents o adolescents. I això és important fer-ho per separat. (P:1)

En casos on es detectin demandes de tractament més específic es deriva la família a serveis públics i/o privats que tinguin coneixement de la postadopció.

...Si és necessari un tractament més específic es deriva a professionals que puguin fer aquesta tasca en condicions. En primer lloc des de la pública, però en segon lloc, podem orientar a serveis privats que tenen coneixement en postadopció. (P:1)

Al finalitzar l'atenció a una família, el professional que l'ha atès ha de portar a terme un informe on expliqui quina intervenció s'ha realitzat, si han hagut derivacions, el nombre d'entrevistes realitzades, etc.

...Quan el professional que ha atès a la família finalitza la seva intervenció ha de fer un petit informe que l'ha de remetre a nosaltres explicant quina ha sigut la intervenció, si ha hagut alguna derivació, quantes entrevistes ha fet, i això nosaltres ho recollim. (P:1)

5.2.4. TIPOLOGIA DE FAMÍLIES ATESES

S'ha detectat que hi ha un nombre més elevat de demandes sol·licitades per part de famílies monoparentals que no pas de parella, més demandes adopcions internacionals (90%) que nacionals (10%), i més demanda d'infants amb necessitats especials, que presenten discapacitats o tenen malalties.

...Amb l'estudi es va veure que hi ha molta més freqüència de demanda de famílies monoparentals que famílies de parella. (...) El 90% de demandes són d'adopcions internacionals i la resta nacional. (...) Hi ha més demanda o més dificultats amb nens amb necessitats especials, o discapacitat o malaltia. (P:1)

Ara bé, no hi ha un estudi realitzat del tipus de desprotecció que han patit els infants adoptats vinculat a les posteriors demandes sol·licitades, ni a nivell nacional ni a nivell internacional, tot i que en aquest darrer la informació de la història prèvia de l'infant proporcionada pels països d'origen és força limitada.

...Segons la tipologia de desprotecció patida no ho tenim estudiat, perquè segons el país la informació de la història prèvia està bastant limitada. Des de Catalunya podríem fer-ho, però tampoc s'ha fet una correlació d'aquesta variable amb el tipus de demanda o més o menys demandes. (P:1)

5.2.5. TIPOLOGIA DE DEMANDES

Des del Servei d'Atenció Postadoptiva, es va realitzar un estudi de les demandes que s'havien anat sol·licitant des de la inauguració del servei.

...Nosaltres vam fer un petit estudi de totes les demandes que havíem atès en el Servei d'Atenció Postadoptiva des del 2005, i vam fer una classificació en 4 tipus de demandes: 1. Les dificultats en l'adaptació inicial: problemes d'alimentació, de somnis, de son, d'adaptació inicial dintre la família, gelosia amb els germans, etc. I aquest era un gran nombre de demandes. 2. Problemes en l'àmbit escolar: Problemes d'aprenentatge, problemes de llenguatge, etc. 3. Problema del fet adoptiu: com explicar el fet adoptiu a l'adoptat, el tema dels orígens. 4. Problemes de relació i comportament amb el fill adoptat. Aquesta es tracta d'una demanda més per adolescents. Vam fer aquesta classificació per poder-ho explicar, però darrera de cada demanda hi ha varis tipus de peticions i problemàtiques. (P:1)

5.2.6. PAUTES I ESTRATÈGIES PER TREBALLAR AMB LES FAMÍLIES L'ETAPA ADOLESCENT

Quan es porten a terme les entrevistes amb les que s'atenen les famílies, cal esmentar que es treballa d'una forma sistèmica, i s'explora què hi ha més enllà de la demanda inicial. Es treballa què és l'adopció per als pares, com atenen les necessitats de l'infant, si detecten les angoixes, si realitzen un anàlisi del per què d'una conducta, i també es treballa el poder anticipar-se al conflicte. Per tal de desenvolupar aquestes entrevistes s'ajuden amb tècniques de preguntes circulars, escrits, dibuixos, etc.

...Treballem de forma sistèmica, treballem el què és per ells l'adopció i anem a veure què més hi ha sota la demanda inicial. (P:2)

...Hi ha famílies que veuen el símptoma en el nen però tenen molt poca capacitat d'introspecció i en aquell moment què és el que està passant a casa per a que el nen tingui aquests símptomes. (TS:5)

...Estar atent a les seves necessitats, poder anticipar-se, veure quan té angoixa... (TS:3)

...Treballem amb les famílies amb preguntes circulars, les fem treballar amb escrits, dibuixos,... (P:2)

En el Servei d'Atenció Postadoptiva podem diferenciar quin treball es desenvolupa amb les famílies per afrontar l'etapa adolescent dels seus fills adoptats en base a tres de les quatre tipologies de demanda que s'han exposat en l'apartat anterior, les quals van relacionades amb l'adolescència.

Quan es treballen problemes de comportament amb el fill adoptat primer es procura que les famílies tinguin suficient informació per a que puguin entendre el comportament de l'adolescent. A vegades els adolescents mostren hostilitat, generen conflictes, s'enfronten, i per tant cal vigilar en no mal interpretar aquests comportaments. Per afavorir això, des del servei es facilita informació sobre l'actitud dels adolescents en general i d'altres adolescents en concret, perquè també compreguin que hi ha aspectes de ràbia i conflictes interns propis de la mateixa adolescència que comparteixen tots els adolescents.

...Pel treball de problemes de comportament el que s'intenta d'entrada amb les famílies és donar-los una informació per tal que puguin interpretar correctament el comportament del seu fill, perquè moltes vegades es mal interpreten els comportaments sobretot d'adolescents i entren en una dinàmica d'hostilitat, de conflicte, d'enfrontament. Aleshores el primer que s'intenta és donar una informació més adequada al comportament d'un adolescent en general i d'un adolescent en concret, perquè puguin entendre que aquests comportaments no tenen tant a veure amb la relació amb ells, sinó a vegades amb ràbia, amb conflictes d'àmbit més intern que provoca la mateixa adolescència. (P:1)

Tot i així, es destaca que els adolescents adoptats experimenten una doble crisi: la pròpia crisi de l'adolescent que posa en dubte el seu entorn i la seva identitat, i la crisi de l'adoptant, que manté relació amb l'abandonament que va patir, el qüestionament d'ell mateix envers tot el que té a veure l'adopció, sobre qui és, per què el van adoptar, per què no l'estimen, etc.

...Nosaltres diem que els adolescents adoptats tenen una doble crisi: la crisi típica del propi adolescent que qüestiona tot el seu entorn i la seva identitat en aquests moments, més la crisi de l'adoptant, que connecta amb el per què em van abandonar, per què em vàreu adoptar, d'on sóc, qui sóc, què faig aquí, per què no m'estima la gent, etc. (P:1)

El que es fa, doncs, en aquest tipus d'entrevistes, és facilitar una informació que respongui als per què, i també s'intenta destacar la importància que tenen en el seu fill com a figures paternes, tot i que els fills no ho reconeguin. Es pretén aportar una idea d'apoderament per a que com a pares siguin capaços de treballar en la disminució de tensions i conflictes, marcant una distància a nivell emocional que permeti que els pares donin una resposta adient i no d'enfrontament. D'aquesta manera es potencia la confiança i la responsabilitat cap al seu fill.

...Llavors és donar-los una primera informació de que això és així i després intentar donar una visió d'apoderament cap a ells com a pares de lo importants que són com a figures en relació al seu fill, malgrat els adolescents no ho reconeguin. I que puguin disminuir la tensió i el conflicte,

intentant posar una certa distància emocional al conflicte per poder donar respostes més adequades, no tant d'enfrontament i més de confiança i de responsabilitat cap al seu fill, que això és el que costa. (P:1)

D'altra banda el tema del vincle es treballa molt amb els adolescents que han generat diversos conflictes. S'intenta que la confiança sorgeixi novament i que es proporcionin missatges positius, encara que l'adolescent segueixi mostrant un comportament provocatiu. És una tasca difícil perquè sorgeixen sentiments contradictoris i les famílies es cansen, però s'ha de tenir present que mantenir aquesta actitud positiva pot ajudar a l'adolescent a superar l'etapa de crisi i confusió que està experimentant, ja que al cap i a la fi és una etapa que té un final.

...Treballem el vincle sobretot amb adolescents amb els que hi ha hagut una problemàtica relacional, problemes de comportament i que han entrat en una dinàmica conflictiva. Treballem recuperar aquesta confiança i que ells siguin capaços de donar missatges positius al seu fill de confiança i responsabilitat, malgrat l'adolescent es pugui tornar a equivocar o tenir un comportament provocatiu. Hi ha pares que això ho poden tolerar o gestionar més bé que d'altres. Aquí està la part de l'acompanyament del professional de dir que això és una etapa, que té un final, però que tu has d'estar allà donant missatges de confiança i responsabilitat a pesar del seu comportament. Al cap d'un temps això el pot ajudar a superar aquesta etapa de crisi i de confusió que és l'etapa adolescent. Costa perquè es posen en moviment molts sentiments contradictoris i les famílies adoptives s'esgoten. (P:1)

En el cas d'una demanda per recerca d'origens, on es vol contactar amb la família biològica, es recomana a l'adolescent que ho faci més endavant, quan sigui més madur emocionalment, i si és possible que també tingui estabilitat laboral, ja que una demanda com aquesta és força complexa. Per llei pot a partir dels 18 anys, però pels motius argumentats, és millor entre quan ja volta pels 20 anys. També s'aconsella a l'adolescent que no ho faci sol, i que es deixi acompanyar per professionals. D'altra banda també s'intenta esbrinar els motius que l'han conduït a demanar la recerca tan precoçment. Finalment, des de la sol·licitud de demanda fins l'edat o maduresa suficient, s'ofereix un acompanyament per treballar les motivacions i expectatives, a la vegada que es porta a terme un treball de contenció de la mateixa demanda.

...En la recerca d'origens de voler contactar amb la família biològica, nosaltres aconsellem que es faci quan la persona sigui lo més madura possible. La llei diu a partir dels 18 anys, però si pot ser més enllà, als 20, 21, o 22, quan la persona sigui més madura emocionalment i si és possible que tingui una situació laboral més estable, perquè una demanda d'aquest tipus té

una certa complexitat. També aconsellem que no ho faci sol, que es deixi aconsellar o acompanyar per un professional. (...) Intentem veure per què sorgeix aquesta demanda de recerca d'origens de forma tan precoç, i fem un anàlisi de quins altres motius poden haver-hi al darrere. I el que fem fins que arribi l'edat o maduresa suficient fem un acompanyament amb ell de quines són les motivacions i les expectatives, i fem un treball de contenció d'aquesta demanda. (P:1)

I en situacions de demandes per problemes escolars, s'ha de tenir present que hi ha un nombre elevat d'adolescents adoptats que presenten dificultats en l'aprenentatge i fracàs escolar. Tot i així, no hi ha recursos específics per a adolescents adoptats, i aquesta manca de serveis no ajuda a que es puguin sentir vàlids, sinó tot el contrari. Es detecta que a vegades presenten dificultats cognitives per adquirir coneixements acadèmics i que en tot cas podrien desenvolupar activitats més pràctiques.

...Amb adolescents adoptats hi ha un percentatge elevat de dificultats d'aprenentatge i fracàs escolar. I aquí ens trobem amb una manca de recursos a nivell escolar adequats per aquests nois i noies adolescents. Quan veus que hi ha un fracàs escolar i tampoc poden anar en el món laboral, falta allà un recurs intermedi on ells es puguin sentir vàlids i no es sentin desqualificats. A vegades tenen dificultats cognitives per poder rebre uns coneixements d'un nivell acadèmic, i en canvi són nois que podrien tenir unes habilitats d'àmbit manipulatiu. (P:1)

5.2.7. VALOR AFEGIT DEL TREBALL SOCIAL

No existeixen unes funcions específiques del treball social que desenvolupin els treballadors socials del Servei d'Atenció Postadoptiva. Sí que es té en compte la formació, ja que proporciona una base, però també es valora que siguin professionals experts en la postadopció i que també tinguin una manera de ser i treballar que afavoreixi a portar entrevistes acollidores, partint d'una base receptiva, sent empàtic, i sabent escoltar. Així doncs, per portar a terme una orientació i assessorament, es considera que qualsevol professional que conforma el servei és útil per desenvolupar el treball sempre i quan compleixi amb aquestes característiques.

...Com a treballador social no té funcions específiques, és l'experiència en el fet postadoptiu. (...) Des d'un context d'orientació i d'assessorament jo crec que pot ser tan útil qualsevol professional. (...) Crec que és important la formació específica de cadascú perquè et dona una base, però després també és important la teva experiència vital, la teva manera de ser, la teva manera d'expressar-te,... Jo dono molta més importància a persones que tinguin

característiques i habilitats en l'entrevista com de ser empàtic, de ser acollidor, de ser receptor, de saber escoltar, més que la pròpia experiència de psicologia, treball social o pedagogia. I com a tercera categoria també afegiria el coneixement específic de la postadopció. (P:1)

Ara bé, el treballador social aporta un valor afegit gràcies a aquestes habilitats mencionades, les quals posseeix alhora de portar una entrevista. Posa en pràctica, des d'una vessant més sistèmica, l'apoderament a les famílies, encara que es tracti d'un servei d'assessorament. El treballador social afavoreix en la potenciació de les famílies perquè desenvolupin els seus propis recursos generant petits canvis.

...El treballador social aporta com a valor afegit les seves habilitats de poder fer una entrevista d'aquest caràcter, i des del context d'un Servei d'Atenció Postadoptiva d'assessorament i acompanyament a una família que passa per una dificultat. (...) L'apoderament és una de les tècniques que, malgrat és un servei d'assessorament, s'utilitza. Es posa molt d'èmfasi en que ells estan fent un gran esforç, en que ells tenen recursos, en que ells poden i que a vegades petits canvis o una mirada diferent al problema provoca una visió i/o solució diferent. I això és veritat que ho pot fer un treballador social, i que dependrà més de potenciar els recursos de la família, d'aquesta visió més sistèmica. (P:1)

5.3. INTERCONNEXIÓ ENTRE LES ICIF I EL SERVEI D'ATENCIÓ POSTADOPTIVA

Aquelles ICIF que pertanyen a una entitat on tenen servei postadoptiu privat, desenvolupen periòdicament una sèrie de reunions en les quals hi figura el treballador social, tot i que no formi part de la plantilla de professionals del servei postadoptiu. Tot i així, en casos que es requereixi la tasca d'un treballador social, aquest pot exercir com a professional de l'equip de forma molt puntual.

...Amb el servei postadoptiu privat fem reunions cada dues-tres setmanes. A vegades, puntualment poden venir casos del servei postadoptiu privat que atengui el treballador social. Per exemple si és un assessorament puntual perquè es troben en una situació més de tipus econòmic o de contacte amb l'escola, també es pot atendre des del treball social. (TS:3)

...Setmanalment es fan reunions de tot l'equip d'AD' i s'informa de totes les demandes. Aquestes reunions serveixen per informar, entre d'altres coses, de les demandes que es presenten en el servei postadoptiu i permet una retroalimentació. (P:2)

D'altra banda, les ICIF reben formació per part del Servei d'Atenció Postadoptiva, on expliquen quines són les demandes que presenten les famílies adoptives. A partir d'aquí exposen com és l'adolescència actual dels infants que es van adoptar durant el boom de les adopcions. Aquestes formacions parteixen de l'evolució dels infants adoptats i les conseqüències amb les que s'han trobat. Permeten treballar l'etapa adolescent i les necessitats que també tenen els infants, exercint prevenció mitjançant l'anunci de diverses situacions que poden donar-se.

...Des de l'ICAA, des de fa 5 o 6 anys, fan una formació a les ICIF del Servei d'Atenció Postadoptiva per explicar les demandes que es troben. Actualment s'està veient com afecta l'etapa adolescent dels infants adoptats, i se'ns exposa què implica, les necessitats dels nens, les necessitats a l'escola... Si tenim la perspectiva del futur i del que es dona, ens va molt bé i ho apliquem a les famílies alertant de les situacions amb les que es poden trobar. (TS:1)

...Va haver el boom de les adopcions fa uns anys i el boom dels adolescents adoptats arriba ara. (TS:2)

...Hem tingut un gran boom d'adopcions que ara estan arribant a l'adolescència, i ara estem veient les conseqüències i com han evolucionat aquests nens. (P:1)

Es considera que els canvis que s'han produït en el procés de formació mantenen relació amb la informació proporcionada per part del Servei d'Atenció Postadoptiva. S'ha detectat l'aparició d'uns factors de risc, com són per exemple les famílies monoparentals i les famílies amb fills biològics.

...El canvi que hi ha hagut en el procés de formació té a veure amb la informació rebuda per part del Servei d'Atenció Postadoptiva. Hi ha hagut una sèrie de factors de risc: per exemple, les famílies monoparentals i les famílies que tenen fills biològics. (TS:2)

Treballar aquests factors de risc partint d'una informació prèvia facilitada pel Servei d'Atenció Postadoptiva ha repercutit també en que durant la valoració de les famílies, els professionals presten més atenció amb aquests temes i se'n faci més èmfasi. En la formació també es treballa, i tot i que es té un guió previ que indica què treballar en cada sessió, les novetats aportades pel Servei d'Atenció Postadoptiva són temari a esmentar durant la preparació a les famílies, i per tant s'afegeix.

...Això ha provocat que durant el procés de valoració estem més atents amb aquests temes i hi incidim més, i durant la formació també ho treballem molt. (TS:2)

...A nivell d'exemples ens anem nodrint de tot el que veiem en el servei de postadopció i es va actualitzant. I no ens serveix només per la formació, sinó també en els estudis d'adopció. (TS:5)

...Tenim un guió elaborat amb el que es treballa, però coses que s'han detectat al Servei d'Atenció Postadoptiva les afegim a la formació. (TS:1)

Per últim també es considera apropiat tenir en compte no només les demandes del Servei d'Atenció Postadoptiva a nivell públic (ICAA), sinó també les del servei postadoptiu privat i les dels seguiments que porten a terme les mateixes ICIF en el procés adoptiu.

...A més de la visió del nostre servei, cal incorporar en la preparació de les famílies aquestes experiències que estem tenint ara a través dels seguiments de les ICIF o a través dels serveis de postadopció privats que tenen algunes ICIF. (P:1)

...És important observar tant les consultes al servei postadoptiu com els seguiments de la ICIF, ja que en aquests seguiments també es veuen coses que ajuden. (P:2)

A més, per part del Servei d'Atenció Postadoptiva, es convoca anualment a diversos serveis a una jornada. L'objectiu de la mateixa consisteix en que es tingui un coneixement més ampli de les situacions que es treballen de postadopció a Catalunya. Es conviden Centres de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ), Centres de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç (CDIAP), Justícia Juvenil, ICIF,... per tal de que entre tots comparteixin les experiències que han tingut sobre la població adoptada.

...També nosaltres com a Servei d'Atenció Postadoptiva públic que tenim aquí a l'ICAA, el que fem és una jornada a l'any de postadopció on incorporar i compartir les diferents experiències i realitats de la postadopció a Catalunya. Convidem CSMIJs, CDIAPs, Justícia Juvenil, ICIF,... per veure com estan abordant la població adoptiva des d'aquests diferents àmbits. (P:1)

En definitiva, un constant intercanvi d'informació resulta indispensable per tal de que les ICIF estiguin al corrent de la realitat postadoptiva, fet que facilita que es pugui portar a terme una formació basada en un coneixement més real i amb més consciència de la situació postadoptiva actual.

...Tota aquesta informació és un feed-back importantíssim per a que les ICIF tinguin un coneixement real de la postadopció, cosa que no tenien fa 15 anys, i ara es faci la preparació amb més realisme, i amb molta més consciència. (P:1)

6. DISCUSSIÓ

A partir de les referències bibliogràfiques i els estudis previs citats, i sobretot de les entrevistes realitzades, he pogut comprovar com el Treball Social té més o menys rellevància en els processos d'adopció i postadopció. Però sens dubte, considero que és precisament durant la formació i en els moments d'acompanyament i suport a les famílies quan la figura del treballador social pren més relleu.

La formació s'ofereix per part d'Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar (ICIF) en els inicis del procés adoptiu. Les famílies que volen adoptar han de presentar una sol·licitud de formació, i a continuació, es realitza una sessió en grups de famílies cada setmana durant un període d'un mes, fet que, permet que entre sessió i sessió les famílies puguin reflexionar sobre el que s'ha treballat. La porten a terme indistintament tots els professionals que conformen una ICIF (treballador social i psicòleg, i en algun cas també pedagog), i parteixen d'un guió i unes dinàmiques preestablertes. Entenc que el que es pretén amb aquesta formació és que es tingui coneixement del què és realment l'adopció, per tal de que les famílies tinguin presents les dificultats que comporta adoptar un infant i les necessitats que aquest requereix. D'acord amb Boadas i Navarro (2011) també és un espai per a que les persones expressin els seus neguits, dubtes i qüestions, i per tant, jo considero que aquest procés té un doble objectiu: per una banda informar i per altra banda ajudar a construir recursos personals, fruits d'una reflexió sobre les capacitats i habilitats parentals que deuri complir, exposades per Barudy i Dantagnan (2005). En aquesta formació es treballen diversos temes, i en base a la informació proporcionada pels professionals entrevistats, analitzo aquells que considero que s'han emfatitzat més (sense pretendre restar rellevància a la resta): les vivències i experiències de desprotecció infantil, les necessitats de l'adoptat en totes les etapes del cicle vital, el vincle afectiu, la motivació dels pares adoptius, els dols, els orígens, i la identitat de l'adolescent adoptat.

En relació a la desprotecció infantil patida per l'infant susceptible d'adopció, s'explica que els infants provenen, tal i com expressa Intebi (2009), d'un incompliment dels deures de protecció, d'un tracte inadequat o d'una incapacitat per part dels seus progenitors. D'acord amb el que expressa l'OMS (2009), aquestes situacions de desprotecció acaben repercutint a llarg termini, ja que acompanyen a la persona que ho pateix durant tota la seva vida, i poden acabar desencadenant alteracions diverses, tals com les que assenyalen Arruabarrena i Intebi (2011). Puc afirmar que, a partir d'aquests autors referenciats i del discurs obtingut pels professionals entrevistats, amb aquesta explicació es col·loca la persona que rep la formació

en un enquadrament de dificultats, i en molts casos provoca que les famílies es replantegin les seves expectatives en relació a l'adopció. A la vegada, també se'ls fa coneixedors de que aquestes situacions requereixen d'una atenció adequada a l'infant per cobrir les seves necessitats bàsiques, especificades per López (1996).

També es destaca la importància de la vinculació afectiva amb l'infant adoptat, considerant-la fonamental pel gaudi i satisfacció en el nucli familiar, tal com expressa Bowlby (1972). I en consonància amb Chicoine, Germain i Lemieux (2003), l'aferrament va acompanyat de sentiments de seguretat i confiança. Puc deduir que aquest aspecte es treballa molt donat que, tal i com afirmen Barudy i Dantagnan (2005), un infant que ha patit desprotecció no disposa de bones capacitats per poder vincular-se, i per tant, considero que aquesta és una tasca laboriosa que han de realitzar amb molta paciència totes les famílies adoptives.

Pel que fa al tema de la motivació, sovint es detecta que la motivació inicial i real de les famílies es sol trobar oculta darrere una sèrie de dols, inseguretats o moments dificultosos de la vida, però és molt important que es pugui detectar, donat que aquesta motivació inicial pot acabar determinant la relació que es pot desenvolupar a posteriori entre la família adoptiva i l'adoptat (Boadas i Navarro, 2011). En base a la informació analitzada, argumento que la motivació és un element important per atorgar la idoneïtat a una família que vol adoptar, i també com un factor predictiu del que seria una adopció reeixida. Cal detectar el desig de ser mare o pare d'un infant desemparat que prové d'una experiència prèvia de mancances. En cas contrari, tal i com indica Mugica (2006), ens podem trobar amb una família que encobreix la seva motivació real sota un sofriment causat per la impossibilitat de tenir fills biològics.

Pel que fa a l'assumpte dels orígens, val a dir que va directament lligat amb el tema de la identitat. Considero, citant a Chicoine, Germain i Lemieux (2003), que a l'adolescència, entesa com una etapa de replantejament i qüestionament, es posa en pràctica la cerca de respostes sobre la pròpia identitat dels adolescents adoptats. Es transmet a les famílies, d'acord amb Mirabent i Ricart (2005), que aquestes preguntes que es fan no s'han de veure amb por o rivalitat, sinó que s'ha d'acceptar i guardar un respecte per la família d'origen, tal i com expressa l'estudi de San Martino (2014). Al cap i a la fi, els adolescents adoptats passen per una etapa de crisi que, segons Giberti (1994), és inevitable i necessària. En base a Funes (2008), se'ls formulen molts interrogants, noten que no encaixen, i es troben en una situació vital complicada. A més, d'acord amb Mirabent i Ricart (2005), sorgeixen uns factors de complexitat que comporten diversos malestars en els adolescents adoptats. Quan no es resol la crisi es projecta el dolor amb diverses actituds que posen a prova als pares, però tal i com

indica Giberti (1994), aquesta crisi té un final, que és, segons Weissmann (2012), quan l'adolescent reconstrueix la seva personalitat convertint-se en un adult.

Es prepara a les famílies insistint molt en tots aquests apartats, i es dedica una sessió plena a l'adolescència. Per treballar-ho de forma més dinàmica s'utilitzen eines diverses com audiovisuals, lectures, jocs de rol, documents de teoria i experiències. Per preparar l'etapa adolescent es realitzen totes aquestes activitats partint de problemàtiques que sorgeixen amb els adolescents, a la vegada que s'hi presenten testimonis d'adults adoptats que expliquen la seva etapa adolescent i també pares adoptius que exposen problemes amb els que s'han trobat. Es solen generar debats i d'aquesta manera s'aprofundeix sobretot en els temes mencionats anteriorment.

En relació a l'acompanyament i suport, he pogut identificar que aquest s'ofereix en tots i cada un dels processos d'adopció i postadopció. En el cas de la formació, es brinda per tal de reduir angoixes i resoldre dubtes de les famílies. A la vegada es pretén orientar en tot allò que necessitin i disminuir la preocupació que puguin presentar.

El següent pas és l'estudi d'idoneïtat, que consisteix en un seguit de 5 entrevistes detallades a l'apartat d'anàlisi de resultats, on tot l'equip valora si la família té desenvolupades les capacitats parentals indispensables per respondre les necessitats dels infants i si disposa d'una estabilitat econòmica, laboral, d'habitatge, de salut i familiar. Segons cada ICIF aquestes entrevistes es desenvolupen en un ordre o un altre, i en alguns casos es realitzen de forma conjunta entre tots els professionals. Tot va condicionat al funcionament de cada ICIF, però després s'ha de presentar a l'Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció (ICAA) un informe d'idoneïtat que manté la mateixa estructura per totes les institucions. Segons Mirabent i Ricart (2005), aquesta valoració té quatre finalitats (entre elles s'hi troba l'acompanyament):

- a) Formativa i sensibilitzadora: Es facilita una reflexió en base a la realitat del fet adoptiu.
- b) Coneixement personal dels sol·licitants i valoració: Els treballadors s'apropen a la realitat personal dels sol·licitants, en concret a la seva història familiar, aspectes de la seva personalitat i a com han arribat a la conclusió de voler adoptar.
- c) La prevenció: Consisteix en reflexionar sobre com seran les seves vides en el moment que tinguin el nen o la nena, com serà l'adaptació i la integració a la família. Això permet una major comprensió de les possibles conductes complexes del menor que

podrien sorgir, i d'aquesta manera es poden prevenir desajustos en l'actitud dels pares que podrien derivar cap a un problema major.

- d) Acompanyament: S'ajuda a digerir situacions complicades o dols que hagin pogut sorgir en la vida dels sol·licitants i que podrien tornar a sorgir durant el procés. També se'ls ajuda a reflexionar sobre el seu projecte d'adopció, acompanyant-los davant les inquietuds, i proporcionant-los eines per a que ells mateixos puguin autovalorar la seva idoneïtat en base a les seves intencions adoptives. Se'ls dóna peu a pensar, a que siguin realistes, per a que d'aquesta manera descobreixin quines són les seves limitacions, renúncies i vivències envers les pèrdues i/o frustracions que han viscut al llarg de la seva vida. La tasca dels professionals, doncs, consistirà en recollir aquestes manifestacions i intervenir en la comprensió d'ells mateixos.

Sumat a l'aportació d'aquestes autores, puc argumentar a través de la informació proporcionada pels entrevistats, que durant aquesta etapa de valoració d'idoneïtat també s'ofereix acompanyament i suport quan es continua treballant la motivació amb les famílies demandants, ja que segons l'estudi postadoptiu d'Abella, Benet, Blanxart, Prats i Rossell (2007), s'ha detectat que es requereix treballar més profundament aquest tema, donat que algunes famílies presenten dificultats per comprendre l'essència de l'adopció i tot el que aquesta comporta. Considero que totes aquestes entrevistes, que permeten 15 dies de reflexió entre una i l'altra, ofereixen la possibilitat de treballar individualment i amb molta profunditat aquest i altres temes.

D'altra banda, les famílies reben una sèrie de facilitats per a que, en cas necessari puguin demanar més entrevistes per consultar dubtes o qüestions que els preocupin. Un cop obtingut el certificat d'idoneïtat (que emet el Comitè Tècnic de Barcelona de l'ICAA), a les famílies considerades idònies que es troben en temps d'espera, se'ls ofereix un repàs de la formació si aquestes ho sol·liciten, ja que és difícil recordar tot el que van treballar en la preparació.

La següent i última etapa on intervenen les ICIF és durant el període de seguiment, el qual ve marcat per un seguit d'entrevistes que, en casos d'adopció internacional, venen determinades pels països d'origen, i en casos d'adopció nacional, per les necessitats de l'infant i la Fiscalia de Menors. Aquestes entrevistes a vegades es realitzen fins que l'adoptat arriba a la majoria d'edat i en d'altres ocasions no. Però precisament en aquests seguiments és quan es pot tornar a treballar amb la família l'afrontament a l'etapa adolescent.

En aquestes entrevistes, més enllà del seguiment entès com un control, s'ofereix acompanyament i suport. Mitjançant un marc d'ajut i de reflexió, es treballen tots els punts febles que les famílies puguin presentar i se'ls hi plantegen estratègies que poden posar en pràctica per tal de lidiar amb les problemàtiques que les preocupen. Es fa èmfasi en la comprensió i empatia que han de tenir els pares davant les conductes dels seus fills, i d'acord amb Howe (1997), es destaca la importància del vincle per enfortir el seu rol com a pares. Es parteixen de tècniques com l'entrevista i també s'exposen casos pràctics i es treballen els conflictes a partir de dibuixos i redactats de l'adolescent.

El mateix que en el procés de valoració, es mostra una flexibilitat de cara a les famílies oferint la possibilitat d'una atenció extra si es requereix. Tot i així, si es detecta que es necessita un seguiment més continuat es deriva al Servei d'Atenció Postadoptiva de l'ICAA o a un servei de postadopció privat.

El Servei d'Atenció Postadoptiva ja és en sí un servei d'acompanyament, orientació, assessorament i suport que es posa a disposició de les famílies adoptives per quan puguin presentar dubtes i dificultats, d'acord amb Benet, dins l'estudi de Berástegui i Gómez-Bengoechea (2008). Es tracta d'un servei públic i proper, que també aporta recursos fomentant el funcionament autònom de la família adoptiva. Està constituït per psicòlegs, treballadors socials i pedagogs, tots ells experts en adopció i postadopció. S'ofereixen un màxim de 4 sessions d'una hora i mitja amb una periodicitat de dos o tres mesos, ja que es solen encomanar tasques a realitzar per tal de veure si es produeix algun canvi en aquest temps. En aquestes sessions es pot atendre la família o els adoptats, i un cop finalitzada la intervenció, el professional ha de realitzar un informe on quedi detallada l'actuació portada a terme.

Gràcies a aquest servei s'han pogut detectar diversos factors de risc, detallats per Benet (2013), en base a les demandes i tipologia de famílies ateses. Cal contraposar una dada mostrada en l'estudi d'Abella, Benet, Blanxart, Prats i Rossell (2007) amb l'entrevista realitzada al responsable del servei (P:1), autor també d'aquest estudi. A l'estudi es mostra que un 70.10% de famílies ateses són parelles, mentre que en l'entrevista es concreta que la majoria de famílies que acudeixen al servei són monoparentals. Entre ambdues informacions hi ha 7 anys de diferència, i és evident que les adopcions poden haver donat un gir en aquest sentit, fet que, segons una altra entrevistada (TS:2), les famílies monoparentals esdevinguin un factor de risc, al igual que les famílies amb fills biològics.

A l'hora de preparar a les famílies per afrontar l'etapa adolescent es tenen en compte tots els factors de risc que s'han detectat en el Servei d'Atenció Postadoptiva, de manera que puc afirmar que el procés de formació ve condicionat per la informació proporcionada tant per aquest servei, com per altres serveis de postadopció privats, i també pel que es detecta en els seguiments per part de les ICIF. A la vegada també es tenen molt presents durant l'acompanyament i suport que s'ofereix en tot moment, per tal d'incidir i/o prevenir alguna problemàtica. Si s'ha realitzat aquest estudi és precisament amb la intenció d'actuar des d'una vessant preventiva, i les reunions periòdiques entre el Servei d'Atenció Postadoptiva i les ICIF ho faciliten.

En el mateix estudi d'Abella, Benet, Blanxart, Prats i Rossell (2007) queden detallades les demandes més sol·licitades, les quals es mantenen en l'actualitat: les dificultats en l'adaptació inicial, els problemes en l'àmbit escolar, el problema del fet adoptiu, i els problemes de relació i comportament amb el fill adoptat. Les tres darreres són les que més es treballen en l'etapa adolescent, sobretot la darrera. Per ajudar a les famílies a afrontar aquesta etapa, seguint amb la idea de Palacios (2007), els professionals procuren que les famílies tinguin suficient informació per a que puguin entendre el comportament de l'adolescent, i compreguin quines actituds són pròpies dels adolescents independentment de que siguin adoptats o no. Tot i així se'ls fa coneixedors de que, pel fet de ser adoptats, travessen una crisi que es podria considerar doble, ja que, d'acord amb Leal (2008), posen en dubte el seu entorn i cerquen la seva pròpia identitat, com faria qualsevol adolescent, però a més a més sorgeix un qüestionament d'ell mateix envers tot el que té a veure amb l'adopció i la desprotecció que va patir. En aquestes entrevistes també es destaca la importància del vincle i el valor que suposen com a pares pel seu fill, encara que aquest no ho reconegui. Es treballa amb la intenció de disminuir les tensions i conflictes, oferint estratègies per a que marcant una distància emocional puguin oferir respostes que transmetin confiança, inhibint els impulsos d'un enfrontament. Els missatges positius són claus per ajudar a l'adolescent a superar aquesta etapa de crisi i confusió, però no deixa de ser una tasca complicada, ja que sorgeixen sentiments contradictoris que suposen un esgotament.

En casos de demandes pel fet adoptiu, consisteixen en una voluntat de saber sobre els orígens. Legalment poden tenir la informació a partir dels 18 anys, però es recomana que portin a terme la recerca quan siguin més madurs. Mentrestant, des del Servei d'Atenció Postadoptiva, se'ls acompanya per tal de treballar les motivacions i expectatives, a la vegada que es realitza un treball de contenció de la demanda en sí. S'esbrinen els motius d'una demanda d'aquest

tipus tan precoçment i s'aconsella que no portin a terme la recerca sense l'ajut d'un professional.

I respecte a les demandes per problemes escolars, són coincidents en l'etapa adolescent, quan aquests presenten dificultats en l'aprenentatge i fracàs escolar. En aquest cas hi ha una clara manca de recursos específics per a adolescents adoptats, i el que a vegades es detecta des del Servei d'Atenció Postadoptiva, és que són joves que presenten dificultats per adquirir coneixements acadèmics i que es desenvolupen molt millor amb activitats més pràctiques.

En base al que he exposat, puc argumentar que d'acord amb les repercussions que suposa la desprotecció infantil assenyalades per Arruabarrena i Intebi (2011), les demandes presentades al Servei d'Atenció Postadoptiva reafirmen la teoria exposada per les autores, confirmant que les persones que pateixen qualsevol tipus de desprotecció tenen una alta probabilitat d'acabar desencadenant alteracions en l'etapa adolescent. Considero que, en moments crítics com aquests, l'acompanyament i suport de professionals són molt necessaris per a les famílies adoptives.

Retornant al Servei d'Atenció Postadoptiva, com es tracta d'un servei d'acompanyament i orientació, i no de tractament, es considera que qualsevol professional que conforma el servei és apte per poder atendre totes aquestes demandes independentment de la formació específica que tenen. Sí que es valora la formació, donat que proporciona una base, però també es valoren dues coses més: que siguin experts en postadopció, i que tinguin una manera de treballar que afavoreixi el fet de conduir entrevistes que resultin acollidores, essent receptiu i empàtic.

Precisament aquestes habilitats que es valoren són les que, segons la meva argumentació, els treballadors socials en som experts. La bona actitud dels professionals la considero indispensable per poder dur a terme una correcta atenció a les famílies i ajudar-les amb les seves demandes. Constato que algunes de les coses que més valoren les famílies tenen a veure amb com es senten ateses, escoltades, enteses i valorades. No crec que esperin solucions immediates, sinó un acompanyament per explorar conjuntament les diverses alternatives davant una problemàtica.

El treballador social desenvolupa la seva tasca en tots els processos d'adopció i postadopció que s'han esmentat fins ara, però crec que és evident que encara que comparteixi funcions amb d'altres professionals i pugui ser complicat separar els professionals, la formació en Treball Social li atorga una especificitat que només un treballador social pot aportar.

El valor afegit del treballador social en la formació és força limitat, però puc argumentar que la capacitat que té de poder treballar en grups afavoreix aquest procés, i la importància que li dóna a la xarxa com a suport i acompanyament per les famílies també és propi del treballador social. A més, també es fa èmfasi en que és important l'ús de serveis sempre que ho requereixin.

Pel que fa a la valoració, el treballador social aporta una visió més holística, on té en compte tot el sistema familiar i el seu entorn. Una de les entrevistes que realitza el treballador social la porta a terme al domicili de la família, on observa que hi hagi bones condicions i estabilitat a tots els nivells per tal de que no existeixin aspectes que repercutixin negativament sobre l'infant. A la vegada, anar al domicili permet que el treballador social valori les relacions entre tots els membres de la família, el vincle i el rol de cada familiar. D'altra banda, en la valoració es posen en pràctica les capacitats del treballador social que li permeten elaborar una entrevista on pugui indagar en la informació que necessita, on pugui establir acords amb la família i plans de treball conjunts, i on també pugui orientar i assessorar sobre els serveis dels que disposen.

Respecte el seguiment, i en línia amb el que s'ha esmentat a la valoració, el treballador social parteix d'una visió de xarxa familiar i tot el que l'envolta, duent a terme treball social individual, familiar i comunitari. Es fa coneixedores a les famílies dels seus propis recursos i de les seves limitacions, i se les orienta amb un seguit d'estratègies que poden posar en pràctica i que els hi poden servir d'ajut. El treballador social també pot esdevenir en una figura que tradueixi els comportaments dels adolescents i per tant afavoreixi la comprensió per part de les famílies. A la vegada també actua des de l'àmbit preventiu, anticipant a les famílies les possibles problemàtiques que poden sorgir en l'etapa adolescent, oferint també pautes sobre com posar límits, tal com esmenten Mirabent i Ricart (2005). Partint del coneixement que es té de la postadopció això és possible.

Finalment, en el Servei d'Atenció Postadoptiva el treballador social aporta, apart de les seves habilitats en les que és expert, la capacitat d'apoderar les famílies, també treballant des d'una vessant sistèmica. Tot i que el servei és d'assessorament i acompanyament, el treballador social afavoreix la potenciació dels propis recursos en les famílies adoptives, ajudant d'aquesta manera a que es produeixin petits canvis. Així, encara que no es posin en pràctica les funcions merament enteses del treballador social, sí que disposa d'unes habilitats i característiques pròpies del Treball Social, les quals són molt útils a l'hora de portar una entrevista amb les famílies.

Amb tota aquesta informació puc argumentar que la figura del treballador social està en aquests processos donat que disposa de totes les habilitats necessàries a l'hora d'establir relació amb les famílies, ja sigui a nivell d'entrevista o a nivell de grups. Desenvolupa l'empatia, l'escolta activa, i un acompanyament i suport a les famílies de forma continuada. Tanmateix és capaç de treballar una sèrie de temes específics en l'adopció i postadopció des d'una visió sistèmica, abastant tota la xarxa de suport que poden rebre les famílies. I per últim, també considero que afavoreix l'apoderament de les famílies, quelcom que es potencia molt des del Treball Social, mitjançant un vincle que, d'acord amb Puig (2008), ajuda a que les famílies acordin realitzar plans de treball de forma conjunta. Considero que aquestes tasques no són totalment exclusives del Treball Social, però sí que són potenciades precisament per aquest professional, convertint-lo llavors, en una figura indispensable per treballar en aquests serveis.

7. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

Amb la realització d'aquest treball s'han pogut assolir els objectius prèviament establerts en aquest, donant resposta a tota i cada una de les qüestions que emergien dels mateixos. Mitjançant el marc teòric i l'estat de la qüestió elaborats, i la informació obtinguda a través de set entrevistes focalitzades a diferents professionals, s'ha aconseguit la finalitat d'aquest treball: conèixer el valor afegit del Treball Social en la formació i en l'acompanyament i suport a les famílies adoptives per tal d'afrontar l'etapa adolescent dels seus infants adoptats. En l'apartat de la discussió és on es mostra la relació entre la teoria existent i el treball de camp realitzat, on es contextualitza tota la informació analitzant-la i contrastada amb la literatura actual. És aquí, doncs, on s'ofereix resposta a cada un dels objectius.

En primer lloc s'analitzen totes i cada una de les fases dels processos d'adopció i postadopció on intervé el treballador social, i a partir d'aquestes, s'identifiquen els moments on la formació i l'acompanyament i suport es porten a terme. D'aquesta manera s'analitza quina és la tasca del treballador social durant tots aquests processos, i com proporciona formació per una banda i acompanyament i suport per l'altra a les famílies adoptives. Simultàniament, es consideren els períodes en els quals es prepara a les famílies adoptives, ja sigui en el procés de formació com en el d'intervenció del treballador social, destacant aquells moments en els que es prepara les famílies adoptives de cara al tema de l'adolescència, per tal de que li puguin fer front, ja sigui des d'una vessant preventiva o en situacions on les dificultats ja han aparegut. Finalment, es fa èmfasi en el valor afegit del Treball Social en relació a tot el que s'ha explicat, destacant la importància d'aquest professional en els processos d'adopció i postadopció, i la seva funció a l'hora de preparar les famílies.

Es considera que els resultats obtinguts d'aquest treball responen clarament a la rellevància de la figura del treballador social en la formació i en l'acompanyament i suport de les famílies adoptives en tots i cada un dels processos on intervé. Si a l'inici del treball desconeixia el protagonisme que agafa aquest professional, a hores d'ara tinc més coneixement de quina rellevància té aquest professional en aquests serveis. Per tant, es pot afirmar que el valor d'aquest treball és demostrar a qualsevol lector fins on arriba la implicació del Treball Social en el món de l'adopció i postadopció, i sobretot quines habilitats posseeix a l'hora de preparar les famílies adoptives per a que puguin donar resposta a una de les etapes més complicades del cicle vital d'una persona.

Propostes de millora i línies futures de treball:

Cal esmentar que mentre s'ha anat desenvolupant el treball, m'han sorgit una sèrie de propostes que m'agradaria compartir. En primer lloc, he detectat que el temps d'espera de les famílies adoptives, entre que reben el certificat d'idoneïtat fins que adopten l'infant, pot ser molt llarg. Per aquest mateix motiu considero que s'hauria de proporcionar una formació continuada durant aquest temps, ja que encara que les famílies tinguin la possibilitat de sol·licitar un repàs, no es garanteix que totes les altres famílies recordin el que es va treballar en la formació inicial. Així doncs, una formació continuada, almenys un cop per any, la considero indispensable per tal de que les famílies adoptives recordin més clarament tot el que es treballa en la formació i també estiguin més preparades en el moment d'adoptar l'infant.

En segon lloc, durant aquest mateix temps d'espera, trobo molt necessari la creació de grups de treball destinats a famílies adoptives, per tal de que entre elles s'acompanyin i es donin suport mutu. Anys enrere aquests grups existien, i considero que poden ser beneficiosos per a que les famílies debatin i exposin temes que les preocupen en relació a l'adopció. A través de l'aprenentatge compartit que es puguin proporcionar entre elles, podrien adquirir eines, pautes i estratègies aprofitables de cara a quan visquin amb l'infant.

I en tercer i últim lloc, una altra proposta més a nivell de recerca és que es porti a terme un estudi de la tipologia de demandes/problemes presentats al Servei d'Atenció Postadoptiva vinculat al tipus de desprotecció soferta per part dels infants adoptats. En aquest servei, s'ha estudiat el tipus de famílies que més demandes presenten, la procedència dels infants, els tipus de demandes més sol·licitades, però en cap moment s'ha portat a terme una correlació

entre la variable de desprotecció i el tipus de demanda presentada. Considero que, si es portés a terme aquest estudi, es podria millorar la formació que s'ofereix a les famílies adoptives, ja que es tindria present quin tipus de desprotecció acaba conduint a la possibilitat del desenvolupament d'una conducta determinada. S'actuariaria des d'una visió més preventiva, alertant de les alteracions que es solen presentar a llarg termini davant certs tipus de desproteccions sofertes durant l'etapa infantil.

Aquestes són les tres futures línies de treball que he identificat per tal de que els processos d'adopció i postadopció es vegin més enriquits del que ja ho estan. Tot contribuiria, al cap i a la fi, a proporcionar un treball més complet de cara a que les famílies adoptives estiguin més preparades per afrontar qualsevol tipus de dificultat, ja sigui durant l'etapa de la infantesa com en l'etapa adolescent.

8. BIBLIOGRAFIA

- Abella, M., Benet, C., Blanxart, N., Prats, D. i Rossell, M. (2007). El servicio de atención post-adoptiva en Cataluña. *Anuario de Psicología*, 38(2), 273-281.
- Ander-Egg, E. (1982). *Técnicas de investigación social*. Alicante: Humanitas.
- Arruabarrena, I. et al. (2006). *Actuaciones en situaciones de desprotección infantil. Principios Generales*. Cantabria: Dirección General de Políticas Sociales.
- Arruabarrena, I. i Intebi, I. (2011). *Detección y notificación de situaciones de desprotección infantil desde el Sistema Educativo*. Cantabria: Dirección General de Políticas Sociales.
- Barudy, J. i Dantagnan, M. (2005). *Los buenos tratos a la infancia. Parantelidad, apego y resiliencia*. Barcelona: Editorial Gedisa, “Reciben protección oportuna y adecuada, ni tratamientos para reparar estos daños, puede haber una gran probabilidad de que en la adolescencia el sufrimiento se exprese mediante comportamientos violentos, delincuencia, abusos sexuales, uso de drogas, etcétera”. Traducció meva. “Fundamental para el establecimiento de la seguridad de base: a partir de ella el niño llegará a ser una persona capaz de vincularse y aprender en la relación con los demás”. Traducció meva.
- Benet, C. (2013). De l'adopció massiva a la postadopció actual. *Butlletí d'Infància*, 68, 1-5.
Recuperat de:
[http://www20.gencat.cat/docs/dixit/Home/04Recursos/02Publicacions/02Publicacions%20de%20BSF/04 Familia infancia adolescencia/Butlleti infancia articles 2013/Links/profunditat-68.pdf](http://www20.gencat.cat/docs/dixit/Home/04Recursos/02Publicacions/02Publicacions%20de%20BSF/04%20Familia%20infancia%20adolescencia/Butlleti%20infancia%20articles%202013/Links/profunditat-68.pdf)

- Berástegui, A. i Gómez-Bengoechea, B. (2008). *Los retos de la postadopción: balance y perspectivas*. Madrid: Subdirección General de Información Administrativa y Publicaciones.
- Boadas, B. i Navarro, L. (2011). Famílies acollidores i adoptives: l'acompanyament en la criança dels infants. *Educació social*, 49, 90-104.
- Bowlby, J. (1972). *Cuidado maternal y amor*. México: Fondo de cultura económica.
- Bowlby, J. (1976). *El vínculo afectivo*. Argentina: Paidós, "El vínculo con los padres se mantiene durante la vida adulta y afecta la conducta de muchas maneras". Traducció meva.
- Catalunya. Llei 13/1997, de 19 de novembre, de creació de l'Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció, DOGC núm. 2527 (1997).
- Catalunya. Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de Família de Catalunya, DOGC núm. 2687 (1998).
- Catalunya. Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, DOGC núm. 5641 (2010).
- Catalunya. Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i a la família, DOGC núm. 5686 (2010).
- Chicoine, J.F., Germain, P. i Lemieux, J. (2003). *L'enfant adopté dans le monde*. Québec: Hôpital Sainte-Justine.
- Funes, J. (2008). *El lugar de la infancia. Criterios para ocuparse de los niños y niñas hoy*. Barcelona: Editorial Graó.

- Giberti, E. (1994). *Adoptar hoy: para padres adoptantes y para quienes deseen adoptar*. Barcelona: Paidós, "Ponen a prueba la resistencia de los padres, así como también la solidez y la firmeza de las normas y los valores que sustentan". Traducció meva.
- Howe, D. (1997). *La teoría del vínculo afectivo para la práctica del trabajo social*. Barcelona: Paidós.
- Intebi, I. (2009). *Intervención en casos de maltrato infantil*. Cantabria: Dirección General de Políticas Sociales, "La situación de desprotección ocurre cuando las personas menores tienen sus necesidades básicas sin cubrir durante un período de tiempo suficientemente amplio como para provocar un daño significativo en su salud y desarrollo o colocarle en riesgo de sufrirlo. Puede deberse a circunstancias familiares y/o al comportamiento de sus padres, responsables legales o adultos que conviven en la familia o a problemas o circunstancias externas fuera del control de los padres o responsables legales". Traducció meva.
- Leal, J. (2008). *Adolescencia: Conflicto y Decisión*. Barcelona: Fundación Mapfre.
- Leal, J. (2012). Adolescències en una societat de bombolles. *Butlletí d'Infància*, 61, 1-9.
Recuperat de:
http://www20.gencat.cat/docs/dixit/Home/04Recursos/02Publicacions/02Publicacions%20de%20BSF/04_Familia_infancia_adolescencia/Butlleti_infancia_articles_2012/Links/61-profunditat1.pdf
- López, F. (1995) *Necesidades de la infancia y protección infantil. Fundamentación teórica, clasificación y criterios educativos*. Madrid: Pirámide.
- Merton, R., Fiske, M., i Kendall, P.L. (1956). *The Focused Interview. A manual of problems and procedures*. New York: The Free Press.

Mirabent, V. i Ricart, E. (2005). *Adopción y vínculo familiar. Crianza, escolaridad y adolescencia en la adopción internacional*. Barcelona: Paidós, “Reclama exclusividad y ser aceptado tal como es, con sus debilidades y su fragilidad”. Traducción meva. “Está poniendo a prueba la capacidad de los padres de aguantar su estima incondicional hacia él”. Traducción meva.

Mugica, J.J. (2006). Adopción y abandono, las dos caras de una misma realidad. *Mosaico*, 35, 30-37.

Organización Mundial de la Salud (OMS). (2009). *Prevención del maltrato infantil: Qué hacer, y cómo obtener evidencias*. Ginebra: Organización Mundial de la Salud, “Victimización con violencia y perpetración de actos violentos, depresión, tabaquismo, obesidad, comportamiento sexual de alto riesgo, embarazo no deseado, y consumo de alcohol y de estupefacientes. Estos factores de riesgo y comportamientos pueden traer aparejadas algunas de las principales causas de defunción, enfermedad y discapacidad, como las enfermedades cardíacas o de transmisión sexual, el cáncer o los suicidios”. Traducción meva.

Palacios, J. (2007). Después de la adopción: necesidades y niveles de apoyo. *Anuario de Psicología*, 38(2), 181-198, “Les ayude a entender los problemas que sus hijos o la situación adoptiva les están planteando, así como a abordarlos de la manera más eficaz posible con estrategias educativas adecuadas”. Traducción meva.

Puig, C. (2008). La intervención social más allá del recurso y más cerca del vínculo. *Revista de Servicios Sociales y Política Social*, 82, 9-27, “La construcción del vínculo como elemento de seguridad y ayuda requiere que el profesional se convierta en una persona significativa para el individuo al que quiere acompañar. Ello significa que el individuo tiende a asumir aquellos aspectos del profesional que siente o vive como

beneficiosos (empatía, comprensión, respeto) y que los va integrando como valores positivos de la experiencia. Además, le facilitan el proceso de comprensión de sí mismo y así como el desarrollo y maduración personal”. Traducción meva.

Tesouro, M., Palomanes, M.L., Bonachera, F. i Martínez, L. (2013). Estudio sobre el desarrollo de la identidad en la adolescencia. *Tendencias pedagógicas*, 21, 211-224.

Weissmann, P. (2012). Adolescencia. *Revista Iberoamericana de Educación*, A: <http://www.rieoei.org/deloslectores/898Weissmann.PDF> (consultat el 29 de març de 2014).

ÍNDEX DE TAULES

	<u>Pàgina</u>
Taula 1: Professionals entrevistats	81

ANNEX 1

ENTREVISTA A LES ICIF

1. Com es realitzen els processos de formació, acompanyament i suport social a les famílies adoptives?
2. Quins professionals ateneu les famílies i quina tasca realitzeu?
3. Per què és important fer la formació prèvia i la valoració d'idoneïtat a les famílies sol·licitants d'adopció?
4. Quins temes es tracten en la formació amb les famílies?
5. Quins temes impliquen més el treballador/a social i quins elements de la disciplina del Treball Social s'apliquen en aquesta formació?
6. Rebeu informació per part d'altres serveis, com el Servei d'Atenció Postadoptiva, per observar les demandes posteriors per part de les famílies i així treballar les problemàtiques des de la prevenció? Si és així, modifiqueu la formació a les famílies en funció de la informació rebuda? Exemples.
7. Quines són les teves funcions com a treballador/a social en l'elaboració de l'informe d'idoneïtat?
8. Què aporta el/la treballador/a social que no ho fan la resta de professionals en els processos de formació, acompanyament i suport?

9. Per què creus que és important la tasca del/de la treballador/a social en cadascun d'aquests processos?
10. Amb quina freqüència teniu contacte amb les famílies i quina és la durada d'aquest? De què depèn?
11. Com s'atenen les famílies quan aquestes tenen alguna demanda? Quin és el circuit que es segueix?
12. Quines pautes i estratègies es posen en pràctica per tal de treballar amb les famílies adoptives l'etapa adolescent dels seus fills adoptats?
13. Què aporta el treballador social a les famílies per tal de que aquestes puguin afrontar l'etapa adolescent dels seus fills adoptats?
14. Tens algun altre aspecte important a afegir que no hagi sortit durant l'entrevista?

ENTREVISTA AL SERVEI D'ATENCIÓ POSTADOPTIVA

1. Per què és important l'existència del Servei d'Atenció Postadoptiva?
2. Quins professionals ateneu les famílies i quina tasca realitzeu?
3. Oferiu processos de formació, acompanyament i suport social a les famílies adoptives des del vostre servei? Si és així, pots explicar què es realitza en cadascun d'ells?
4. Quines demandes i quins temes es tracten més sovint amb les famílies adoptives?
5. Informeu a les ICIF de les demandes sol·licitades per part de les famílies adoptives per tal de que millorin i actualitzin el procés de formació en base a les problemàtiques que sorgeixen posteriorment? Es desenvolupen iniciatives de prevenció informant a d'altres institucions o a través de jornades perquè es treballin les demandes que es presenten en el vostre servei?
6. Quina és la tipologia de les famílies adoptives? I el seu percentatge? (*Monoparentalitat, adopcions internacionals, adopcions d'edat més avançada, tipologia de desprotecció patida...*)
7. Com s'atenen les famílies quan aquestes tenen alguna demanda? Quin és el circuit que es segueix?
8. Amb quina freqüència teniu contacte amb les famílies i quina és la durada d'aquest? De què depèn?
9. Quines són les funcions del treballador social en el Servei d'Atenció Postadoptiva?
10. Què aporta el/la treballador/a social que no ho fan la resta de professionals en els processos de formació, acompanyament i suport?

11. Per què creus que és important la tasca del/de la treballador/a social en cadascun d'aquests processos?
12. Quines pautes i estratègies es posen en pràctica per tal de treballar amb les famílies adoptives l'etapa adolescents dels seus fills adoptats?
13. Què aporta el treballador social a les famílies per tal de que aquestes puguin afrontar l'etapa adolescent dels seus fills adoptats?
14. Tens algun altre aspecte important a afegir que no hagi sortit durant l'entrevista?

Taula 1: Professionals entrevistats

<u>Professionals entrevistats</u>	<u>Càrrec</u>	<u>Codi</u>
Marta Tarrés	Treballadora social d'ICIF: Consorti de Benestar Social del Ripollès	TS:1
Olga Valdivia Prieto	Treballadora social d'ICIF: Intress Barcelona	TS:2
Laura Enfedaque Vidal	Treballadora social d'ICIF: Fundació Blanquerna	TS:3
Carmen Abad Garre	Treballadora social de l'ICAA (Unitat d'Atenció a les Famílies)	TS:4
Adriana Joan Delgà	Treballadora social d'ICIF: AD' (Associació d'iniciativa social)	TS:5
Carles Benet i Domingo	Psicòleg i responsable del Servei d'Atenció Postadoptiva de l'ICAA	P:1
Olga Jordà Soler	Psicòloga d'ICIF i del Servei de Postadopció d'AD' (Associació d'iniciativa social)	P:2

